

Fornyelse af de merkantile erhvervsuddannelser

Betænkning nr. 1283
Undervisningsministeriet 1994

Fornyelse af de merkantile
erhvervsuddannelser
Betænkning nr. 1283

Undervisningsministeriet 1994

ISBN 87-603-0517-7

Omslag: Peter Bysted Design

Trykt hos Malchow Bogtryk og Offset, Ringsted

Bestilles (UVM 7-060) hos Undervisningsministeriets forlag,
Frederiksholms Kanal 25 F, 1220 København K.
Tlf: 3392 5220

Indhold

Indledning	7
Kapitell Sammenfatning af udvalgets forslag	11
1.1. Forslag til en styrket introduktion og vejledningsindsats	12
1.1.1. En styrket indsats i folkeskolen	12
1.1.2. En styrket indsats efter folkeskolen, men forud for en ungdomsuddannelse	13
1.1.3. En styrket indsats som led i erhvervsuddannelserne	13
1.2. Forslag til en ændret struktur	14
1.3. Forslag vedrørende mål og indhold	17
1.4. Forslag vedrørende pædagogik og formidling	17
1.5. Forslag vedrørende videreuddannelsesmuligheder	18
1.6. Iværksættelse af de foreslåede fornyelser samt retlige og økonomiske konsekvenser heraf	18
1.6.1. Indstilling om iværksættelse af fornyelsen..	18
1.6.2. Retlige konsekvenser	19
1.6.3. Økonomiske konsekvenser	19
1.6.3.1. De merkantile erhvervsuddannelser	20
1.6.3.2. Introduktionsforløb	20
Kapitel 2 Beskrivelse af de nuværende merkantile erhvervsuddannelser	22
2.1. Strukturelle karakteristika	22
2.1.1. Uddannelser, specialer og faglige udvalg....	22
2.1.2. Varighed og fordeling på skole- og praktikophold	23
2.2. Indholdsmæssige karakteristika	25
2.2.1. Grundfag	26
2.2.2. Område- og specialefag i informatikassistentuddannelsen	26
2.2.3. Valgfag	27
2.2.4. Faglig bredde og specialisering	27
2.2.5. Formidling	28
2.3. Lærerkvalifikationer og pædagogisk uddannelse	29
2.3.1. Typiske lærerprofiler	29
2.3.2. Handelsfaglærereksamen	30
2.4. Forsøgs- og udviklingsarbejde	31

2.4.1.	Initiativer indenfor FoU-programmet	32
2.4.2.	Projekter indenfor forsøgsprogrammet	33
2.4.3.	Erfaringer med skolepraktik	33
Kapitel 3 Dokumentation af elevstrømme		37
3.1.	Et samlet billede af elevstrømme gennem ungdomsuddannelserne	37
3.1.1.	Sådan læses strømndiagrammet	37
3.1.2.	Hovedtendenser i elevstrømmene	39
3.1.2.1.	Overgang til ungdomsuddannelserne	39
3.1.2.2.	Studieskift i ungdomsuddannelserne	39
3.1.2.3.	Frafald	40
3.1.2.4.	Fuldførte	40
3.1.2.5.	Unge med flere ungdomsuddannelser	40
3.1.2.6.	Videreuddannelse	41
3.2	Tilgang til de merkantile erhvervsuddannelser	41
3.3.	Uddannelsesforløb forud for en merkantil erhvervsuddannelse	43
3.4.	Uddannelsesforløb igennem de 6 merkantile erhvervsuddannelser	44
3.4.1.	Elevfordelingen på de seks merkantile erhvervsuddannelser	44
3.4.1.1.	Studieskift	45
3.4.1.2.	Frafald	45
3.5.	Elevstrømme efter endt merkantil erhvervsuddannelse	45
Kapitel 4 Overvejelser om fornyelse af de merkantile erhvervsuddannelser		47
4.1.	Introduktion og vejledning	47
4.1.1.	De uafklarede elever	48
4.1.1.1.	Introduktion til forskellige skoleformer	49
4.1.1.2.	Introduktion til de forskellige uddannelser inden for de enkelte skoleformer	49
4.1.2.	"De brancheafklarede" elever	51
4.1.3.	De afklarede elever	52
4.1.4.	Overvejelser vedrørende fremtidige vejlednings- og Introduktionsforløb	52
4.1.4.1.	Valg af skoleform	52
4.1.4.2.	Valg af uddannelse og speciale	52
4.1.4.3.	Før påbegyndelse af erhvervsuddannelse....	53
4.1.4.4.	I løbet af den indledende fase på handelsskolen	53
4.2.	Struktur	54

4.2.1	Formål med erhvervsuddannelserne	54
4.2.2.	Arbejdsmarkedets behov for erhvervsfaglige og generelle kvalifikationer	54
4.2.3.	De unges krav og forventninger	56
4.2.4.	Informatikassistentuddannelsen	57
4.3.	Sammenhæng med hhx	59
4.3.1.	Lovændringen og dens forudsætninger	59
4.3.2.	Skift mellem uddannelserne	60
4.3.2.1.	Skift fra hhx til erhvervsuddannelserne	60
4.3.2.2.	Skift fra erhvervsuddannelserne til hhx	61
4.4.	Videreuddannelsesmuligheder	61
4.4.1.	Relevant videreuddannelse	62
4.4.2.	Adgangs- og studiestartsbetingelser	63
4.4.2.1.	Handelsakademier	64
4.4.2.2.	Merkonomuddannelsen	64
4.4.2.3.	Diplomuddannelsen	64
4.4.2.4.	HD-studierne	64
4.4.2.5.	Datanom og Datamatiker	65
4.4.3.	De merkantile erhvervsuddannelser som grundlag for videreuddannelses- muligheder	65
Kapitel 5 Forslag til fornyelse af de merkantile erhvervsuddannelser		
5.1.	Forslag til en styrket introduktions- og vejledningsindsats	66
5.1.1.	En styrket indsats i folkeskolen	66
5.1.2.	En styrket indsats i perioden efter folkeskolen, men forud for påbegyndelsen af en ungdomsuddannelse	68
5.1.3.	En styrket indsats som led i erhvervsuddannelserne	70
5.2.	Forslag til en ændret struktur	71
5.2.1.	Generelt	71
5.2.2.	Struktur	73
5.2.3.	Mål og indhold	76
5.2.4.	Pædagogik og formidling	77
5.3.	Indstilling vedrørende videreuddannelses- muligheder	79
Kapitel 6 Iværksættelse af de foreslåede fornyelser samt retlige og økonomiske konsekvenser heraf		
6.1.	Indstilling om iværksættelse af fornyelsen	80
6.2.	Retlige konsekvenser	80
6.3.	Økonomiske konsekvenser	81

6.3.1.	De merkantile erhvervsuddannelser	81
6.3.2.	Introduktionsforløb	82
	Litteratur og dokumentation	83

Indledning

Udvalget vedrørende fornyelse af de merkantile erhvervsuddannelser blev nedsat af undervisningsministeren i juni 1994.

Udvalget fik følgende kommissorium:

Det arbejdsmarked, som er dækket af de merkantile erhvervsuddannelser, ændres radikalt i disse år. Samtidig er der sket en stærk udvikling i elevernes fordeling på uddannelserne og i deres muligheder for at opnå praktikplads og dermed gennemføre uddannelsen. Eleverne i de merkantile erhvervsuddannelser vælger i stigende omfang højere handelseksamen og fortsætter i en praktikplads efter hhx.

Det første års undervisning af eleverne i erhvervsuddannelsesforløbet er i meget høj grad præget af krav, som er fastlagt ud fra hensynet til det erhvervsgymnasiale forløb i hhx, hvilket kan være et problem for elever, som ønsker et mere praktikorienteret uddannelsesforløb.

Den resterende del af erhvervsuddannelserne med typisk 6 ugers skolegang synes ikke at leve op til vore dages teknologiske krav på først og fremmest kontor- og finansområdet. Den nuværende struktur tilgodeser næppe heller udviklingen på butiks- og handelsområdet på en hensigtsmæssig måde.

Til belysning af dette har de faglige udvalg iværksat en række projekter, der skal analysere de kvalifikationskrav, der stilles i erhvervslivet til de færdiguddannede. Det er projekter, hvor de første delkonklusioner ventes allerede i august 1994.

Med det mål at forny de merkantile erhvervsuddannelser, så de bliver så attraktive som muligt - for arbejdsmarkedet og for eleverne - og således at erhvervsuddannelserne igen kan blive hovedadgangsvejen til en faglært status på handels- og kontorområdet, skal udvalget stille forslag til ændret uddannelsesstruktur for de merkantile erhvervsuddannelser.

Uddannelsesstrukturen skal gennem en differentieret vifte af uddannelsestilbud tilgodeses de kvalifikationer, der efterspørges på det arbejdsmarked, uddannelserne retter sig imod. Samtidig skal strukturen sikre interesserede unge relevante uddannelsestilbud i et gennemskueligt system.

Udvalgets forslag må tilgodeses, at uddannelserne i højere

grad end nu - fra uddannelsens start - bærer præg af det beskæftigelsesområde, som uddannelsen retter sig imod.

Udvalgets overvejelser bør inddrage samspillet mellem de merkantile erhvervsuddannelser og hhx.

Udvalget bør endvidere overveje, hvilke videreuddannelsesmuligheder der vil være hensigtsmæssige.

Udvalgets forslag skal bygge på de generelle principper i lov om erhvervsuddannelser, herunder vekselluddannelsesprincippet. I det omfang udvalgets forslag forudsætter lovændringer, skal det fremgå af udvalgets forslag.

Udvalget anmodes om at aflevere sit forslag senest den 1. december 1994.

Undervisningsministeren har efterfølgende besluttet at forlænge arbejdet til op mod jul 1994.

Kontorchef Roland Østerlund, Erhvervsskoleafdelingen blev beskikket som formand

og udvalget fik i øvrigt følgende sammensætning:

Købmand Henry S. Meyer, Dansk Handel og Service og Forretningsfører Ole Mørch Thor, HK-forbundet udpeget af Erhvervsuddannelsesrådet.

Kontorchef Birgitte Slot, Arbejdsgiverforeningen for Handel, Transport og Service og

Næstformand Maja Odgaard, HK-Handel udpeget af Det Faglige Udvalg for Engroshandelsuddannelsen.

Personaledirektør Anders Lindvik, Magasin og

Faglig sekretær Bente Andersen, HK-forbundet udpeget af Det Faglige Udvalg for Detailhandelsuddannelser.

Faglig sekretær Peter Høier, HK-forbundet (indtil den 1. november 1994), herefter afløst af

Faglig sekretær Jørgen Ole Larsen, HK-forbundet og

Uddannelseskonsulent Lars Møller Bentsen, Dansk

Arbejdsgiverforening udpeget af Det Faglige Udvalg for Kontoruddannelser.

Faglig sekretær Karl Svendsen, HK-forbundet og Kommunaldirektør Stig Woidemann, der er udpeget af Det Faglige Udvalg for kontoruddannelser, som suppleanter med møderet. Begge repræsenterer OmKOF, områdeudvalget for kontoruddannelsen i den offentlige forvaltning.

Chefkonsulent Dan Jensen, Dansk Arbejdsgiverforening og Faglig sekretær Hans Sørensen, HK-forbundet udpeget af Det Faglige Udvalg for Grundlæggende Edb-uddannelser.

Underdirektør Flemming Hansen, Finansrådet og
Hovedbestyrelsesmedlem Inge Withen Nielsen, Finansfor-
bundet udpeget af Det Faglige Udvalg for Finanssektoren.

Direktør Flemming Jørgensen, Næstved Handelsskole
udpeget af Handelsskolernes forstander- og inspektørfore-
ning.

Formand Karen Elisabeth Lundbæk udpeget af Handels-
skolernes Lærerforening.

Lektor Erik Andersen udpeget af Akademikernes Central-
organisation.

Fuldmægtig Birgitte Haahr, Pædagogisk Kontor 1,
Erhvervsskoleafdelingen.

Undervisningskonsulent Merete Pedersen, Pædagogisk
Kontor 2, Erhvervsskoleafdelingen.

Sekretær for udvalget:

Viceinspektør Henning Kraiberg Knudsen, fuldmægtig
Birgitte Haahr og fagkonsulent Peter Bregendal.

Udvalget har holdt 9 møder fra den 10. august til den 21.
december 1994.

Udvalget afgiver hermed betænkning til undervisnings-
ministeren som resultat af udvalgets arbejde.

København den 21. december 1994

Roland Østerlund (formand)

Henry S. Meyer

Ole Mørch Thor

Birgitte Slot

Maja Odgaard

Anders Lindvik

Bente Andersen

Jørgen Ole Larsen

Lars Møller Bentsen

Dan Jensen

Hans Sørensen

Flemming Hansen

Inge Withen Nielsen

Stig Woideemann

Karl Svendsen

Flemming Jørgensen

Karen Elisabeth Lundbæk

Erik Andersen
Birgitte Haahr
Merete Pedersen

Sekretærer:
Henning Kraiberg Knudsen
Peter Bregendal

Kapitel 1 Sammenfatning af udvalgets forslag

I dette kapitel gives et samlet resume af udvalgets forslag til fornyelse af de merkantile erhvervsuddannelser.

Sammenfatningen er delt op i seks hovedafsnit, der omfatter udvalgets indstillinger til en indsats, der dækker hele forløbet fra folkeskole til videreuddannelse:

- * Udvalgets forslag til en styrket introduktion og vejledning
 - i folkeskolen;
 - efter folkeskolen, men før påbegyndelse af en ungdomsuddannelse;
 - i erhvervsuddannelserne.
- * Principper vedrørende en ændret struktur m.h.t.
 - antallet af uddannelser;
 - en differentieret struktur;
 - elevernes specialisering;
 - elevernes valgmuligheder;
 - varigheden af 2. skoleperiode;
 - skoleperiodernes placering;
 - uddannelsesveje;
 - faglig prøve;
 - informatikassistentuddannelsen.
- * Udvalgets indstilling vedrørende uddannelsernes mål og indhold m.h.t.
 - målbeskrivelse af kvalifikationskrav i bekendtgørelserne;
 - pædagogisk differentiering;
 - niveaudelt fagrække;
 - praksisorienteret undervisning.
- * Udvalgets indstilling vedrørende pædagogik og formidling m.h.t.
 - en ændret undervisningsform på handelsskolerne;
 - uddannelsesbekendtgørelsernes krav til pædagogiske metoder og arbejdsformer;
 - efteruddannelse for såvel lærere som ledelser;
 - pædagogisk udviklingsarbejde.
- * Udvalgets indstilling vedrørende videreuddannelsesmuligheder m.h.t.
 - relevant videreuddannelse;
 - adgangsbetinger til handelsakademier;
 - formel studiekompetence til de videregående uddannelser.

- * Iværksættelse af de foreslåede fornyelser samt retlige og økonomiske konsekvenser heraf.
 - indstilling om iværksættelse af fornyelsen;
 - retlige konsekvenser;
 - økonomiske konsekvenser.

1.1. Forslag til en styrket introduktion og vejledningsindsats.

Udvalgets analyse af introduktions- og vejledningsindsatsen peger på, at der i fremtiden både vil være et behov for en indsats, der kan sikre rekrutteringen af et tilstrækkeligt antal kvalificerede elever til de merkantile erhvervsuddannelser, og samtidig et behov for at styrke grundlaget for de unges uddannelsesvalg.

Udvalgets forslag skitseres i det følgende:

1.1.1. En styrket indsats i folkeskolen.

Udvalget finder:

- * at en styrket vejledningsindsats i folkeskolen må baseres på et tæt samarbejde mellem folkeskolen og erhvervsskolerne. Vejledningen om erhvervsuddannelserne er en yderst vanskelig opgave, da disse uddannelser er karakteriseret ved mangfoldighed og løbende justeringer i takt med teknologiudviklingen og forandringer på arbejdsmarkedet m.v.
- * at folkeskolens erhvervspraktik bør indgå som et led i den løbende vejledning af eleverne.
- * at den generelle vejledningsindsats i højere grad bør gøre brug af de nye informationsteknologier, så der sikres en alsidig og spændende formidlingsmetode.
- * at folkeskolens nye emne "uddannelses-, erhvervs- og arbejdsmarkedsorientering", bør sikres en fremtrædende plads. I den forbindelse foreslår udvalget, at der fra centralt hold bør udarbejdes vejledningsmaterialer, der kan bruges direkte i undervisningen i emnet og bidrage til at sikre dette den nødvendige placering i skoleforløbet.
- * at handelsskolerne bør benytte sig af mulighederne i den nye folkeskolelov, der åbner for, at elever i 8.- 10. klasse kan tilbydes undervisningsforløb, hvor praktisk og teoretisk indhold kombineres. Sådanne forløb kan finde sted både på og udenfor skolen (§9 stk. 4 og 5). Udvalget foreslår, at de muligheder andre skoleformer har for tilskud til præsentationskurser på op til 2 uger bør udvides

til også at gælde for handelsskolerne. I den forbindelse foreslår udvalget endvidere, at en udvidelse af ordningen følges op af en kampagne, som gør skolerne opmærksom på de nye muligheder.

1.1.2. En styrket indsats i perioden efter folkeskolen, men forud for påbegyndelsen af en ungdomsuddannelse.

Udvalget har påpeget et behov for at unge, der ønsker det, kan få mulighed for konkret at afprøve deres evner og anlæg i forhold til de mange forskelligartede ungdomsuddannelser, forud for valg af skoleform og/eller uddannelse.

På den baggrund foreslår udvalget:

- * at handelsskolerne får mulighed for at tilbyde unge, der ønsker det, et introduktions- og vejledningsforløb forud for de enkelte kompetencegivende erhvervsuddannelser. Det skal gøre det muligt for de unge at stifte bekendtskab med de forskellige uddannelsesmuligheder, herunder med de krav og forventninger, som eleverne vil møde i de forskellige uddannelser. Formålet med forløbet bør svare til formålet med 1. skoleperiode i de tekniske uddannelser, men etableres som et frivilligt tilbud og med mulighed for langt større fleksibilitet i den tidsmæssige udstrækning.
- * at det ovennævnte introduktions- og vejledningsforløb også vil kunne omfatte samarbejde mellem flere forskellige skoleformer og kunne indgå i forbindelse med opbygningen af såkaldte "kombinerede brobygningsforløb".

1.1.3. En styrket indsats som led i erhvervsuddannelserne.

Da det endelige uddannelsesvalg som hovedregel først træffes efter de indledende dele af de merkantile erhvervsuddannelser, er det fortsat nødvendigt for eleverne at tage stilling til de forskellige specialiseringsmuligheder og til udbudet af valgfag.

Udvalget foreslår derfor:

- * at der ved fastsættelsen af mål og rammer for uddannelserne og ved den konkrete planlægning af undervisningen skabes rum for en tilrettelæggelse, der giver eleverne mulighed for at arbejde med realistiske og konkrete arbejdssituationer. Formålet er at styrke kendskabet til de praktiske og teoretiske færdigheder, som kræves i de enkelte uddannelser og fag. Konkret vil dette bl.a. kunne

fremmes ved, at man inddrager de erfaringer, der er gjort i forbindelse med simu-virksomhed m.m., projektforsøg og andre arbejdsformer, der aktiverer og engagerer eleverne i autentiske problemstillinger fra de forskellige erhvervs- eller brancheområder.

- * at man systematisk nyttiggør erfaringerne fra de igangsatte forsøg med at tilrettelægge en sådan undervisning.
- * at der gøres en ekstraordinær indsats med forsøgs- og udviklingsarbejde, der har til formål at videreudvikle hele dette område. Udviklingsarbejdet bør munde ud i vejledningsmateriale, der kan støtte de faglige udvalg og skolerne i disse bestræbelser.
- * at eleverne tidligt i forløbet præsenteres for forskellige valgfagsmuligheder samt for de konsekvenser valg af valgfag har for et eventuelt uddannelsesskift inden for området, herunder til hhx.

1.2. Forslag til en ændret struktur

Der er i udvalget fremlagt forskellige forslag **til**, hvordan behovene for øget fleksibilitet i uddannelsesstrukturen kan tilgodeses uden, at det går ud over hensynet til enkelhed og gennemskuelighed.

Undersøgelserne af kvalifikationskravene viser også, at en stor del af beskæftigelsesområdet er præget af voksende kvalifikationskrav; krav, som ikke fuldtud vil kunne opfyldes inden for rammerne af de eksisterende merkantile erhvervsuddannelser. Det skal i den forbindelse noteres, at analyseprojekterne peger imod, at der er en vækst såvel i antallet af jobs, der kræver høje (og voksende) kvalifikationer hos medarbejderne, som i antallet af jobs, der forudsætter brede, og knap så høje kvalifikationer. Samtidig peger analyserne mod en reduktion i antallet af smalle rutinejobs.

På baggrund af ovenstående generelle overvejelser vedrørende de fremtidige uddannelser, skal udvalget indstille, at følgende principper lægges til grund ved de faglige udvalgs udformning af den fremtidige uddannelsesstruktur:

- * Strukturen bør af hensyn til bredde, overskuelighed og enkelhed rumme så få separate uddannelser som muligt. Den væsentligste del af specialiseringen bør ske i forbindelse med praktikoplæringen. På denne baggrund bør de faglige udvalg foretage en nøje vurdering af, om nogle af de eksisterende uddannelser med fordel vil kunne sam-

menlægges i fælles uddannelser. Det bør også overvejes, hvorvidt der er behov for nye uddannelser evt. med en mere differentieret vifte af specialer og specialefag end de nuværende.

- * Udvalget har gennem de fremlagte kvalifikationsanalyser fået dokumenteret, at der på de merkantile erhvervsuddannelsers beskæftigelsesområder er behov for kvalifikationer med forskellige grader/kombinationer af bredde og specialisering. Der er enighed om, at dette bør udmøntes i en uddannelsesstruktur, hvor der - efter de faglige udvalgs vurdering inden for relevante uddannelsesområder - tilrettelægges forskellige uddannelsesforløbsmuligheder, som afspejler disse forskellige grader og kombinationer af bredde og specialisering. Disse forløb må forventes at give forskelle i samlet uddannelsestid og forskelligt omfang af skole- og praktikundervisningen. Der bør dog ikke tilrettelægges uddannelsesforløb af kortere varighed - skole- og praktikmæssigt - end de nuværende, hvilket indebærer, at de længere forløb bør rumme både et kvalitativt og et kvantitativt løft af hele det samlede uddannelsesforløb, som vil forudsætte en udvidelse af såvel skole- som praktiktid i forhold til de nuværende uddannelser eller uddannelseslinier. Denne differentierede struktur bør udformes, så det på relevante områder sikres, at elever, der har gennemført et grundlæggende uddannelsesforløb, kan vende tilbage og supplere uddannelsen og derved opnå den kompetence, som er knyttet til det længerevarende forløb.
- * Elevernes valg af specialisering bør ske så sent som muligt. Det anbefales, at uddannelserne har en fælles ramme i 2. skoleperiode, således at eleverne ikke afskæres fra at vælge bestemte uddannelser/specialer. Det bør imidlertid samtidig være muligt for eleverne i de indledende dele af uddannelserne at tone deres uddannelsesforløb efter bestemte branchemæssige eller interesse-mæssige ønsker. Af hensyn til at sikre elevernes mulighed for - undervejs i det indledende forløb - frit at kunne vælge uddannelsesretning, er det afgørende, at der mellem de faglige udvalg sker en koordinering af indhold i og varighed af den fælles ramme.
- * Hensynet til fleksibiliteten i elevernes valgmuligheder bør føre til en udvidelse af de eksisterende valgfagsordninger. Hensynet til valgfagsmuligheder i den indledende skoledel bør dog afbalanceres med hensynet til fagligt niveau og bredde, overskuelighed og den enkelte elevs forankring i et socialt miljø på skolen.

- * Under hensyntagen til karakteren af de mål, som eleverne skal nå i de indledende dele af de merkantile erhvervsuddannelser, foreslås det, at varigheden af 2. skoleperiode bliver mindst ét år. Varigheden af 2. skoleperiode indstilles af de relevante faglige udvalg.
- * Man bør ved planlægning af skoleperiodernes placering i uddannelsesforløbet sikre, at virksomhederne får mulighed for at planlægge en passende rytme i indtaget af unge og i praktikforløbet.
- * Det skal fortsat være muligt at starte henholdsvis på skole og i virksomhed. Der skal fortsat være fælles slutmål for de to uddannelsesveje, og skoledelen skal i kombination med praktikdelen fremover tilrettelægges, så dette er realistisk. Den nuværende model med generel stor forskel på skoleforløbene kan ikke opretholdes. Elever, som har gennemført hhx eller en anden gymnasial uddannelse, bør - uanset om de påbegynder uddannelsen via skole- eller praktikadgangsvejen - have merit for opnåede relevante forudsætninger og erfaringer.
- * Uddannelserne bør afsluttes med en faglig prøve. Prøven bør tilrettelægges, så den omfatter målene med såvel skole- som praktikdelen af uddannelsen. Såfremt det hensigtsmæssigt lader sig gøre, bør prøven udformes i tilknytning til et gennemført projektarbejde.
- * Det var i forbindelse med godkendelsen af informatikassistentuddannelsen en forudsætning, at uddannelsen efter en overgangsperiode skulle overgå til vekselluddannelsesprincippet.

Med henblik på at opfylde denne forudsætning foreslås det, at der med virkning fra august 1995 iværksættes forsøg med en eller flere modeller for vekselluddannelsesforløb i uddannelsen. Mindst et forsøgsforløb bør sammenknytte informatikassistentuddannelsen med kontoruddannelsen i et administrativt uddannelsesforløb med speciale inden for informatikområdet.

Sideløbende med iværksættelsen af forsøg bør der gennemføres en adgangsbegrænsning til informatikassistentuddannelsen, således at det samlede indtag i uddannelsen (incl. forsøgsforløbene) ikke overstiger indtaget i 1994. Denne adgangsbegrænsning forudsættes afviklet i takt med, at uddannelsen i sin helhed efter forsøgsperioden overgår til vekselluddannelsesprincippet. Forsøgsperioden bør ikke overstige 2-3 år.

Uddannelsesforsøg(ene) bør tilrettelægges inden for

rammerne af erhvervsuddannelseslovens almindelige bestemmelser med de ændringer, som følger af udvalgets øvrige indstillinger.

1.3. Mål og indhold

Fastlæggelsen af målene og indholdet i uddannelserne må tage udgangspunkt i de bredt formulerede formål med erhvervsuddannelserne, herunder naturligvis i de kvalifikationskrav, der fordres på arbejdsmarkedet.

Udvalget indstiller:

- * at ikke blot de videns- og færdighedsprægede faglige mål, men også de personlige og generelle kvalifikationskrav målbeskrives i uddannelsesbekendtgørelserne. De sidstnævnte krav bør også - i den udstrækning det anses for rimeligt og hensigtsmæssigt - omfattes af evalueringsplanerne.
- * at undervisningen gennemføres med vægt på en pædagogisk differentiering i forhold til elevernes forskellige forudsætninger. Desuden bør fagrækken - især i den fremtidige 2. skoleperiode - udbydes på forskellige niveauer og med vekslende grader af praksisorientering. Kun herved vil det være muligt at tilgodese spredningen i elevernes interesser, forudsætninger og behov.

1.4. Pædagogik og formidling

Hvis ovenstående målsætninger om større fleksibilitet og indarbejdelse af de personlige kvalifikationer i uddannelsesmålene skal realiseres, vil det kræve, at skolerne radikalt ændrer den nuværende undervisningsform.

Udvalget indstiller derfor:

- * at handelsskolerne radikalt må ændre den nuværende undervisningsform, således at såvel de faglige som de personlige og generelle kvalifikationer fremmes gennem en kombination af forskellige former for undervisning, og således at fleksibiliteten stiller krav til de unges selvstændighed og giver plads for elevernes medindflydelse.
- * at uddannelsesbekendtgørelserne udformes således, at det tydeligt fremgår, at der stilles krav om anvendelse af pædagogiske metoder og arbejdsformer, der tilsammen afspejler det samlede spektrum af uddannelsens forskellige typer af kvalifikationskrav.
- * at elevernes øgede indflydelse på tilrettelæggelsen af deres

undervisningsforløb bør suppleres med en styrket vejledningsindsats.

- * at der skal ske en betydelig efteruddannelsesindsats for såvel skolens ledelse som den samlede lærergruppe.
- * at der skal sættes på en betydelig pædagogisk udviklingsindsats på handelsskolen.
- * at fagkonsulentressourcerne i Erhvervsskoleafdelingen sættes ind på at understøtte denne pædagogiske opgave.

1.5. Indstilling vedrørende videreuddannelsesmuligheder

Udvalget har gennem sin analyse konstateret, at viften af videreuddannelsesmuligheder for personer med en merkantil erhvervsuddannelse er begrænset.

Udvalget lægger betydelig vægt på, at der etableres en vifte af relevante videreuddannelsesmuligheder for personer med en merkantil erhvervsuddannelse, således at ingen uddannelseslinier fremstår som en blindgyde.

På denne baggrund indstiller udvalget:

- * at det gennem fastlæggelse af struktur, mål og indhold i de fremtidige merkantile erhvervsuddannelser sikres, at uddannelserne fastholder og udbygger elevernes mulighed for at fortsætte i en relevant videregående uddannelse, evt. med et minimum af supplerende.
- * at undervisningsministeren tiltræder KVV-udvalgets indstilling til adgangsbetingelser til handelsakademier for så vidt angår personer med en merkantil erhvervsuddannelse.
- * at der tilrettelægges sammenhængende studiekompetencegivende suppleringsstilbud i form af et eller flere fleksible forløb som umiddelbart kan tilpasses de kommende merkantile erhvervsuddannelser, fx i form af modulforløb, der enten kan gennemføres som et sammenhængende fuldtidsforløb eller i form af enkeltmoduler på enkeltfagsbasis. Dette tilbud skal fremtræde som et reelt tilbud til de fagligt uddannede, med henblik på at disse kan opnå en formel studiekompetence i forhold til adgangen til de videregående uddannelser.

1.6. Iværksættelse af de foreslåede fornyelser samt retlige og økonomiske konsekvenser heraf

1.6.1. Indstilling om iværksættelse af fornyelsen

Udvalget anbefaler, at såvel de retlige som de fornødne økonomiske rammer for iværksættelsen af udvalgets forslag

tilvejebringes så hurtigt som muligt. Det er i denne forbindelse væsentligt, at de lovgivningsmæssige rammer kommer på plads allerede i folketingssamlingen 1994/95.

Med hensyn til tidspunktet for iværksættelsen af de foreslåede frivillige introduktions- og vejledningsforløb indstiller udvalget, at der sker en koordinering over til de igangværende overvejelser om ændringer af 1. skoleperiode, jf. blandt andet den seneste indstilling herom fra Erhvervsuddannelsesrådet. Endvidere bør der koordineres med iværksættelsen af de foreslåede "brobygningsinitiativer", jf. betænkning nr. 1281 vedrørende brobygning mellem grundskolen og ungdomsuddannelserne.

Iværksættelsen af udvalgets foreslåede fornyelser af de merkantile erhvervsuddannelser bør ske i fuldt omfang med virkning fra skoleåret 1996/97. Imidlertid finder udvalget det vigtigt, at der skabes mulighed for, at alle skoler allerede i skoleåret 1995/96 - i det omfang skolerne er parate hertil - kan tilbyde eleverne at melde sig på særlige forsøgs- hold, hvor man gennemfører forsøg med de fornyede uddannelser. Herved kan sikres en gradvis opbygning af skolernes beredskab til at gennemføre undervisningen på de ændrede betingelser. Der bør med henblik på disse forsøg fastsættes et særligt taxameter på finansloven.

Arbejdet i de faglige udvalg med at tilvejebringe det fornødne grundlag for forsøgsundervisningen i skoleåret 1995/96 bør iværksættes umiddelbart efter årsskiftet 1994/95.

1.6.2. Retlige konsekvenser

En iværksættelse af udvalgets indstillinger om struktur indebærer, at lov om erhvervsuddannelser skal ændres på en række punkter.

Det fremtidige introduktionsforløb mellem grundskolen og erhvervsuddannelserne vil således forudsætte ændringer i bestemmelserne om 1. skoleperiode (§ 10 i loven).

En uddannelsesstruktur, der indebærer en 2. skoleperiode på mindst 40 uger, har til konsekvens, at § 11 skal ændres.

Endelig bør det overvejes, om der bliver behov for at ændre § 12 vedrørende uddannelsernes længde og varighed af skoledelen.

1.6.3. Økonomiske konsekvenser

Der bør afsættes de nødvendige ressourcer til omlægning af

pædagogik og efteruddannelse af lærere m.v. Sikringen af de nødvendige ressourcer til omstillingsprocessen må såvel centralt som lokalt gives meget høj prioritet. Tilsvarende må der sikres tilstrækkelig økonomi til den efterfølgende drift.

Erhvervsskoleafdelingen har foretaget de økonomiske overslagsberegninger, som indgår i de følgende to afsnit.

1.6.3.1. De merkantile erhvervsuddannelser

Udvalgets kommissorium forudsætter, at det forslag til ændret uddannelsesstruktur, som udvalget fremsætter, igen vil gøre erhvervsuddannelserne til hovedadgangsvej til en faglært status på det merkantile område. En sådan ændring vil ikke kunne ske på én gang, men i løbet af en periode. En klar forbedring af erhvervsuddannelserne må forventes at resultere i, at en del af elevstrømmen vil flytte fra den 3-årige hhx til de merkantile erhvervsuddannelser.

Det er ikke muligt på grundlag af de foreløbige principper for en ny uddannelsesstruktur at gennemføre konkrete beregninger af de økonomiske konsekvenser.

Det må imidlertid forudsættes, at den foreslåede forbedring af indhold og fornyelse af pædagogikken vil betyde, at undervisningstaxameter og arealnorm (og dermed drifts- og bygningstaxameter) må forbedres.

En ændring af informatikassistentuddannelsen gennem forsøg med vekseluddannelsesmodeller, og på længere sigt en egentlig vekseluddannelse, vil også påvirke økonomien.

En grov vurdering af de økonomiske konsekvenser peger i retning af, at hvis blot 10% af den nuværende tilgang flytter fra hhx til erhvervsuddannelserne vil dette sikre, at der er sammenhæng i økonomien, også selv om en del af erhvervsuddannelserne får forlænget skoleundervisningen i forhold til de eksisterende modeller og opnår forbedrede taxametersatser.

1.6.3.2. Introduktionsforløb

I forbindelse med indstillingen om forbedret overgang mellem grundskole og ungdomsuddannelse ved indførelse af introduktionskurser for folkeskoleelever på handelsskolerne og en ny frivillig 1. skoleperiode kan der opstilles følgende økonomiske overvejelser:

Begge disse typer kurser forventes at kunne fungere forsvareligt ved anvendelse af et samlet taxameter til undervis-

ning, fællesdrift og bygningstilskud på et niveau mellem det nuværende taxameter for den sammenhængende 1.-2. skoleperiode (37.900 kr. pr. årselev i 1995-niveau) og det nuværende taxameter for 3. og efterfølgende skoleperioder (46.700 kr. pr. årselev i 1995-niveau). Som en regnestørrelse er der nedenfor anvendt en takst på 44.500 kr. pr. årselev.

- * 10.000 elever i grundskolens afgangsklasse (9. klassetrin) på hver 1 uges introduktionskursus på en handelsskole vil udgøre 250 årselever og udløse et tilskud på 11.125.000 kr.
- * 1.000 elever på 10 ugers brobygningsforløb ("1. skoleperiode") vil ligeledes udgøre 250 årselever og udløse et tilskud på 11.125.000 kr.

Kapitel 2 Beskrivelse af de nuværende merkantile erhvervsuddannelser

2.1. Strukturelle karakteristika

Med reformen af erhvervsuddannelserne i 1990 blev de to hidtidige uddannelsesområder indenfor det merkantile område, henholdsvis efg-uddannelserne og lærlingeuddannelserne (mesterlæren) samlet under fælles lovgivning i lov om Erhvervsuddannelser.

2.1.1. Uddannelser, specialer og faglige udvalg

De merkantile erhvervsuddannelser er en samlet betegnelse for 6 uddannelser med i alt 14 specialer. Uddannelserne er vekseluddannelser, bortset fra informatikassistentuddannelsen, der er en fuldtids, skolebaseret uddannelse. Uddannelserne og de tilhørende specialer er følgende:

- * Kontoruddannelsen
 - all-round
 - regnskab
 - advokatsekretær
 - spedition og shipping
 - turist- og rejsebranchen
 - offentlig forvaltning, kommune og amtskommune samt stat
 - lægesekretær (offentlig forvaltning).
- * Salgsassistentuddannelsen
 - salgsassistent, herunder en række valgfri specialefag, som kan knyttes til de virksomheder, som eleverne har praktikaftale med. Inden for Specialdetailhandel er der nævnt 22 forskellige virksomhedstyper i uddannelsesbekendtgørelsen.
- * Dekoratoruddannelsen
 - dekoratør.
- * Engroshandelsuddannelsen
 - engroshandelsassistent,
 - brancherettet engroshandelsassistent, der omfatter 10 brancher ifølge uddannelsesbekendtgørelsen.
- * Finansuddannelsen
 - pengeinstitut
 - realkredit
 - forsikring.

- * Informatikassistentuddannelsen
 - informatikassistent.

Uddannelsernes strukturelle rammer er fastlagt i lov om erhvervsuddannelser. Heraf fremgår det bl.a., at undervisningsministeren fastsætter regler om uddannelserne i almindelighed og endvidere for de enkelte uddannelser. Reglerne fastsættes efter de faglige udvalgs bestemmelse vedrørende varighed, struktur, mål og rammer for indhold. De seks uddannelsers faglige udvalg er følgende:

- * Det faglige Udvalg for Kontoruddannelser er ansvarlig for kontoruddannelsen.

Det faglige Udvalg for Detailhandelsuddannelser er ansvarlig for uddannelsen til salgsassistent og dekoratøruddannelsen.

Det faglige Udvalg for Engroshandelsuddannelsen er ansvarlig for engroshandelsuddannelsen.

Det faglige Udvalg for grundlæggende Edb-uddannelser er ansvarlig for uddannelsen til informatikassistent.

Det faglige Udvalg for Finanssektoren er ansvarlig for finansuddannelsen.

2.1.2. Uddannelsernes varighed og opdeling på skole- og praktikophold

Uddannelserne er 3-årige; dog har 2 specialer indenfor finansuddannelsen (pengeinstitut og realkredit) et 4-årigt forløb.

Uddannelserne er vekseluddannelser med to indgangsveje ("skoleindgangen" og "praktikindgangen"); undtagelsen herfra er informatikassistentuddannelsen - der som tidligere nævnt er en fuldtids, skolebaseret uddannelse, der i sagens natur udelukkende har en skoleindgangsvej.

I alle seks uddannelser indledes skoleindgangsvejen med et 40 ugers fuldtidsskoleforløb i form af en sammenlagt 1. og 2. skoleperiode. Forløbet er identisk beskrevet i alle seks uddannelsesbekendtgørelser, både for struktur, fagrække og bedømmelsesplan.

Strukturen er opbygget i henhold til § 11, stk. 3 i lov om erhvervsuddannelser, hvoraf det fremgår, at de merkantile erhvervsuddannelser kan bibeholde den struktur, de havde under EFG- og lærlingeuddannelserne.

I praktikindgangsvejen har de faglige udvalg valgt at anvende § 11, stk. 5 i lov om erhvervsuddannelser. Det

indledende skoleforløb er her på 18 uger. Skoleperioderne gennemføres i mindre end hele uger inden for det første år af de enkelte uddannelser; dvs. skoleforløb på 1, 2, 3, eller 4 dage efter skolens nærmere planlægning.

De skoleperioder, der følger efter 1.- 2. skoleperiode eller de 18 uger i praktikindgangsvejen, er typisk 3 x 2 ugers skoleophold i vekselforløb med praktikuddannelsen, med følgende undtagelser:

Kontoruddannelsen, speciale "turist og rejsebranchen" har ialt 7 ugers skoleundervisning fordelt på 3 + 2 + 2 uger, Kontoruddannelsen, speciale "offentlig forvaltning" har ialt 8 ugers skoleundervisning (4 x 2 uger),

Kontoruddannelsen, speciale "lægesekretær" har ialt 12 ugers skoleundervisning (6 x 2 uger), hvoraf de 4 uger er fælles med offentlig forvaltning,

Dekoratoruddannelsen har ialt 8 uger fordelt på to skoleperioder af hver 4 uger,

Salgsassistentuddannelsen har i virksomheder med el-artikler, samt på servicestationer og i kiosker 8 ugers skoleundervisning fordelt på 4 x 2 uger,

Engroshandelsuddannelsen har i el-engros og i grovvarebranchen 8 ugers skoleundervisning fordelt på 4 x 2 uger,

Finansuddannelsen, specialet "forsikring" har 8 x 1 uge,

Finansuddannelsen, specialet "pengeinstitut" og "realkredit" har følgende skoleforløb: en 6 ugers- og en 3 ugers periode med skoleundervisning 1 dag om ugen, derefter en 4 ugers periode hvor skoleundervisningen gennemføres i mindre omfang end hele uger.

Til sammenligning kan det oplyses, at det tilsvarende omfang på de tekniske uddannelser, afhængig af speciale, typisk ligger på godt 30 ugers skoleophold, excl. 2. skoleperiode.

Uddannelsen til informatikassistent er som nævnt en fuldtids, skolebaseret uddannelse 3 af års varighed. I forbindelse med Undervisningsministeriets godkendelse er det slået fast, at: "Det er herved en forudsætning, at uddannelsen senest den 1. januar 1996 iværksættes som vekseluddannelse."

I uddannelsen indgår der 2 perioder med virksomhedsforlagt undervisning af højst 3 ugers varighed hver. I første periode er det formålet, at eleven udbygger sin viden om

en virksomheds organisation og funktioner samt får mulighed for at anvende den indlærte viden på praktiske opgaver. I anden periode er det formålet, at eleven får grundlag for undervisningen i specialefaget "hovedopgave".

For alle uddannelserne er der udarbejdet særlige meritregler, hvorefter eleverne kan opnå godskrivning af skole- og praktikforløbene på grundlag af tidligere erhvervet relevant uddannelses- eller erhvervsmæssig baggrund. Elever, der har bestået højere handelseksamen (hxx), har et praktikforløb på 2 år, hvilket er den normale praktiktid for denne gruppe af elever. Hxx-elever får ikke reduktion i praktiktiden på grund af hxx. Hxx-elever med praktikaftale i specialerne All-round og Regnskab i kontoruddannelsen er dog fritaget for 3. - 5. skoleperiode (al skoleundervisning) i disse specialer.

2.2. Indholdsmæssige karakteristika.

Det uddannelsessystem, der blev sat i værk fra 1991, skal ifølge loven og dens forudsætninger være egnet til at sikre, at alle unge, der ønsker en erhvervsuddannelse, får reelle muligheder dels for at få en sådan uddannelse, dels for at vælge inden for en større flerhed af uddannelser. Samtidig er uddannelserne også ungdomsuddannelser, som ud over at sigte på at give de unge det nødvendige grundlag for deres fremtidige arbejdsliv også skal bidrage til de unges personlige udvikling og til deres forståelse af samfundet og dets udvikling. Endelig skal uddannelsessystemet give eleverne grundlag for videreuddannelse. Med dette udgangspunkt omfatter skoleundervisningen følgende fagtyper (jf. § 24, stk. 2 i lov om erhvervsuddannelser): Grundfag, der bidrager til at give uddannelserne faglig bredde og er med til at sikre elevernes mulighed for en studiemæssig kompetence; områdefag, der er specifikke for et uddannelsesområde; specialefag, hvor eleverne opnår det højeste erhvervsfaglige niveau inden for et mere specifikt område samt valgfag, der må være så varierede under hensyn til elevernes interesser, at de får reelle muligheder for at foretage et valg.

Efter erhvervsuddannelsesloven skal fagene i almindelighed have følgende vægt: Grundfag og områdefag 1/3 hver, specialefag og valgfag 1/6 hver. Imidlertid kan områdefag erstattes afgrundfag, hvilket er sket i 1.-2. skoleperiode i de merkantile erhvervsuddannelser. I uddannelsen til informatikassistent er der nogle områdefag i 3. - 6. skoleperiode, mens områdefag ikke forekommer i de øvrige uddannelser.

Beslutningen om, at områdefag skulle erstattes af grundfag i 1.-2. skoleperiode blev taget efter indstilling fra Erhvervsuddannelsesrådet, samtidig med at det fra Rådet blev tilkendegivet, at de faglige udvalg bør inddrages, når der skal foretages ændringer i disse grundfag.

I skoleindgangsvejen i de merkantile erhvervsuddannelser udgør grundfag og områdefag ca. 74% (dog 65% i informatikassistentuddannelsen), specialefag udgør ca. 14% (23%) og valgfag udgør ca. 12% (12%).

I praktikindgangsvejen udgør grundfag og områdefag ca. 66%, specialefag ca. 26% og valgfag ca. 8%.

2.2.1. Grundfag

De grundfag, der indgår i 1.-2. skoleperiode, er:

Dansk,
Engelsk,
et 2. fremmedsprog (typisk tysk eller fransk),
Informationssøgning og -behandling,
Regnskabslære og virksomhedsøkonomi,
Salg og service,
Samfund, handel og kultur og
Samfundsøkonomi.

I det indledende forløb på 18 uger i praktikindgangsvejen indgår følgende grundfag:

Engelsk,
Informationssøgning og -behandling,
Regnskabslære og virksomhedsøkonomi og
Salg og service.

Fagrækken har karakter af at være færdighedsbetonede fag og i mindre omfang dannelses-, personlighedsudviklende- og aktivitetsfag, herunder kreative og musiske fag. Det sidstnævnte kan dog optræde i skolernes udbud af valgfag.

2.2.2. Område - og specialefag i informatikassistentuddannelsen

Uddannelsen omfatter områdefagene:

- Dansk og kommunikation,
Engelsk,
- Matematik,
Driftsøkonomisk styring,
Organisation,
Erhvervs- og edb-ret,
 - Virksomhedens informationssystemer og
Kontorautomation og slutbrugerværktøjer.

samt specialefagene:

- Administration af maskinel og programmel, Datakommunikation, Systemudvikling, Brugerservice og Hovedopgave.

2.2.3. Valgfag

Valgfagene i 1.-2. skoleperiode er kendetegnet ved en stor variation. Som eksempler kan nævnes: Dekoration, idéhistorie, psykologi, dramatik, idræt og en række forskellige edb- og etb-rettede fag. Et kendetegn ved flere af disse valgfag er, at de ikke er eksamensbærende. På grund af bindinger i relation til uddannelsen til højere handelseksamen for elever, der vil fortsætte ad denne vej, begrænses valget imidlertid for denne (store) gruppe af elever til enten matematik, niveau C (hhx-niveau) eller til et 3. fremmedsprog.

2.2.4. Den faglige bredde og specialisering.

Det typiske i opbygningen af erhvervsuddannelserne fra 1991 er, at uddannelserne starter med en bred almen og erhvervsfaglig undervisning, hvorefter vægten i løbet af uddannelsesperioden ændres over mod den faglige specialisering.

I bekendtgørelse om erhvervsuddannelsernes 1. skoleperiode fremgår det af § 1, stk. 1 at: "Erhvervsuddannelsernes 1. skoleperiode skal give en grundig og bred erhvervs- og uddannelsesvejledning og en grundlæggende orientering og indføring i et eller flere uddannelsesområder, således at eleven bl.a. ved afprøvning af evner og interesser får et godt grundlag for at vælge 2. skoleperiode i uddannelsen."

Sammenlægnings af 1. og 2. skoleperiode i det merkantile område indebærer, at 1. og 2. skoleperiode mht. mål og indhold nærmest har den karakter, som er forudsat for 2. skoleperiode, mens den brede erhvervs- og uddannelsesvejledning, der er målet for 1. skoleperiode, er nedprioriteret.

Den indholdsmæssige specialisering, herunder en egentlig praktisk introduktion til de forskellige uddannelser, optræder i skoledelen først på 3. - 10. skoleperiode. Derfor har mange elever på 1. og 2. skoleperiode kun vage forestillinger om målet med den uddannelse, de er startet på. Mange elever har ganske enkelt svært ved umiddelbart at se sammenhængen mellem undervisningen det 1. år og så fx det at arbejde på kontor eller i butik.

Til at understøtte det helhedsorienterede og den faglige sammenhæng i undervisningen, indgår der i 2. skoleperiode et undervisningsforløb af en uges varighed, hvor eleverne skal kombinere deres viden fra mindst 4 grundfag i et projektarbejde. For at dokumentere resultatet heraf skal eleverne til en mundtlig eksamen, hvor det først og fremmest er elevens færdigheder i at arbejde på tværs af fagene og helhedsorienteret, der skal bedømmes.

Kravet om at skolerne i samarbejde med de lokale uddannelsesudvalg skal udarbejde lokale undervisningsplaner (og bedømmelsesplaner), har givet anledning til en frugtbar pædagogisk debat på tværs af lærergruppen, ledelsen og repræsentanter for det lokale erhvervsliv. Mange skoler har dog valgt i første omgang at anvende de af HL eller de faglige udvalg udarbejdede vejledende undervisningsplaner som grundlag for skolernes lokale undervisningsplaner.

2.2.5. Formidling

Undervisningsmetoden i de merkantile erhvervsuddannelser har været domineret af en traditionel fagopdelt klasseundervisning, der også har været præget af meget skriftligt arbejde. Inden for de seneste ti år er der dog dukket andre undervisningsformer op - uden at de har fortrængt klasseundervisningen. De nye former er klynge- eller "familie"-klasseprincippet, hvor en gruppe klasser er fælles om en gruppe lærere og meget ofte har fælles fysiske rammer. Her har det været muligt at foretage koordinering af undervisningen og i et vist omfang samlæsning. Denne undervisning sigter mod at opfylde det, som i lov om erhvervsuddannelser er et grundlæggende mål for skoleundervisningen, nemlig følgende: "Skoleundervisningen skal under hele uddannelsesforløbet på en helhedsorienteret måde omfatte både praktisk og teoretisk undervisning med henblik på at give eleverne fornødne generelle og specifikke kvalifikationer, ..." (lov om erhvervsuddannelser § 22, stk. 1). Opfyldelsen af dette mål forudsætter et samarbejde mellem lærere med forskellige faglige kvalifikationer. På nogle skoler har man opdelt skoleåret (1.- 2. skoleperiode) i tværgående temaer, fx "Virksomheden", "Kultur", "Job" og "Erhverv og markedsføring". De enkelte fag bidrager så hver for sig med belysning af det overordnede tema. På andre skoler gennemfører man mindre tværfaglige projektforsløb. Generelt må det konstateres, at målet om helhedsorientering har givet anledning til en stadig styrket pædagogisk debat på handelsskolerne.

2.3. Lærerkvalifikationer og pædagogisk uddannelse.

Reglerne om lærerkvalifikationer ved erhvervsuddannelserne findes i bekendtgørelsen af 29. januar 1991. Efter denne bekendtgørelse skal læreren ved ansættelsen enten have en faglig uddannelse inden for et eller flere relevante uddannelsesområder, suppleret med relevant fortsat eller videregående merkantil uddannelse eller anden relevant videregående uddannelse samt relevant og aktuell erhvervs-erfaring. Hertil kommer, at læreren skal have eller senest 2 år efter ansættelsen have erhvervet sig en bred, almen baggrund¹ og en pædagogisk eller faglig pædagogisk uddannelse, svarende til niveauet i de grundlæggende pædagogiske uddannelser, der gennemføres ved Statens Erhvervspædagogiske Læreruddannelse.

De grundlæggende erhvervsuddannelser har traditionelt haft den største vægt i handelsskolernes undervisningsudbud. I de seneste år er der sket en forskydning i aktiviteten over mod uddannelsen til højere handelseksamen og de videregående uddannelser. Der er gennem tiden rekrutteret lærere med vidt forskellig baggrund. Ved rekrutteringen er der blevet lagt vægt på lærerens praktiske erfaring og faglige uddannelse i forhold til det, der er relevant for den undervisning, som læreren skal varetage. Sammen med den praktiske og faglige baggrund skal lærerne også have en pædagogisk uddannelse, der på dette område normalt er handelsfaglærereksamen.

2.3.1. Typiske lærerprofiler

Den lærergruppe, der underviser i de merkantile erhvervsuddannelser, er typisk sammensat af lærere med følgende faglige baggrund:

Fremmedsprog: Handelshøjskolernes uddannelser i erhvervssprog (fx EA og ED) og personer med lærereksamen med det pågældende sprog som liniefag (disse lærere skal dog supplere med bl.a. handelskorrespondance), handelsfaglærereksamen i det pågældende sprog.

1. § 3 i bekendtgørelsen om lærerkvalifikationer i erhvervsuddannelserne er således: Læreren skal have eller senest 2 år efter ansættelsen have erhvervet sig kvalifikationer i nr. 1 og 2: 1) Bred, almen baggrund mindst svarende til niveauet i den erhvervsgymnasiale fagrække i det relevante område. Mindst 2 fag inden for fagområderne dansk, fremmedsprog, naturvidenskab, samfundsvidenskab og informationsteknologi skal være på niveau A. 2) Pædagogisk eller faglig-pædagogisk uddannelse, svarende til niveauet i de grundlæggende pædagogiske uddannelser, der gennemføres ved Statens Erhvervspædagogiske Læreruddannelse.

Regnskabsfag: HD i regnskab, handelsfaglærer i regnskab.

Dansk: Lærereksamen med liniefag i dansk, cand. mag. i dansk, handelsfaglærereksamen i dansk.

Informationsbehandlingsfag: Handelsfaglærereksamen i kommunikation og maskinskrivning samt lærere med en anden, beslægtet baggrund, fx HD i organisation, der har gennemgået et særligt tilrettelagt efteruddannelsesforløb hos Statens Erhvervspædagogiske Læreruddannelse.

Samfundsorienterede fag: Handelsfaglærereksamen i erhverv og samfund, HA og cand. mag. i samfunds-fag.

- * Afsætningsrettede fag: Handelsfaglærereksamen i butiksfag samt HD i afsætningsøkonomi.

De lærere, der har deres kvalifikationer fra den faglige del af handelsfaglærereksamen, er meget ofte butiksfag- eller kontoruddannede med stor erhvervserfaring. Det er en gruppe lærere, der i dag er karakteriseret ved en høj ansættelsesanciennitet ved handelsskolerne.

En anden gruppe lærere, der ikke er med i ovenstående oversigt, er de, der underviser i specialefag på 3.- 8. skoleperiode. Denne gruppe lærere strækker sig fra skolens faste lærere med kvalifikationer som ovenfor til timelærere med særlige kvalifikationer til et specialefag eller til en del heraf.

Gennem de seneste år er vægten i skolernes uddannelsesudbud flyttet til at omfatte væsentlig mere gymnasial- og videregående uddannelse. Det har medført, at lærerkorpset skal spænde over et bredere felt af faglige, erhvervsmæssige og pædagogiske kvalifikationer. I konsekvens heraf er skolernes rekrutteringspolitik ændret således, at der nu ansættes flere lærere med akademisk uddannelsesbaggrund.

2.3.2. Handelsfaglærereksamen

Den pædagogiske uddannelse, der tilbydes lærere ved handelsskolerne er handelsfaglærereksamen. Den er en kombineret faglig- og pædagogisk uddannelse. Handelsfaglærereksamen er en privatistuddannelse, dvs. at den enkelte kandidat selv må drage omsorg for at gennemføre uddannelsen efter de regler, der er.

Den faglige del af handelsfaglærereksamen knytter sig til det eller de fag, som kandidaten skal undervise i på handelsskolen. Der er knyttet en bred meritteringsordning til

den faglige del, således at kandidaterne kan fritages for dele af eller alle de faglige prøver, hvilket sker i udstrakt grad. Der er også meritteringsmuligheder for den pædagogiske del.

Handelsfaglærereksamen indeholder også 2 støttefag, der er fælles for alle kandidater. Støttefagene er handelslære og samfundsøkonomi. Mange kandidater får merit for disse fag enten på grundlag af deres faglige uddannelse eller ved at bestå ækvivalerende fag fra højere handelseksamen som enkeltfag.

Den pædagogiske del omfatter en teoretisk del inden for pædagogik, undervisningsfærdighed og psykologi og en praktisk del, hvor kandidaten skal demonstrere sin evne til at gennemføre undervisning i en klasse. Med henblik på at udvikle og forbedre pædagogikum, gennemføres den teoretiske del for tiden på forsøgsplan som et længerevarende vekseluddannelsesforløb, hvor kandidaten gennemgår nogle kurser kombineret med seminaropgaver i forbindelse med sin daglige undervisning. Forløbet afsluttes med en hovedopgave og en prøve i praktisk undervisningsfærdighed. Forsøgsforløbet er under evaluering.

2.4. Forsøgs- og udviklingsarbejde

Der finder flere typer af udviklingsarbejde sted på handelskolerne. Her skal nævnes de væsentlige områder. Det gælder projekter indenfor Forsøgs- og Udviklingsprogrammet (FoU programmet), som omfatter analyse-, prognose- og udviklingsarbejde i de faglige udvalgs, skolernes og SEL's regi. Hertil kommer initiativer indenfor Forsøgsprogrammet, som omfatter undervisningsforsøg på skolerne. Afsluttende omtales nogle af de erfaringer, skolerne har fået gennem udvikling af skolepraktikken.

I tillæg til disse 3 typer af aktiviteter, som normalt får tilskud fra undervisningsministeriet eller AER, er der naturligvis det af skolerne, de faglige udvalg og Statens Erhvervspædagogiske Læreruddannelse (SEL) selv iværksatte udviklingsarbejde, ofte finansieret af egne midler eventuelt med tilskud fra eksterne finansieringskilder, fx EU-midler. I skolernes ordinære taxameter-baserede tilskud er der bl.a. indregnet bidrag til udvikling og fornyelse af undervisningen, således at skolen selv kan iværksætte udviklingsopgaver eller kan medfinansiere de projekter, som ESA bevilger tilskud **til**. Tilsvarende gælder for SEL. De faglige udvalg disponerer egne midler, som sættes ind i analyse- og udviklingsbetonede opgaver.

2.4.1. Initiativer indenfor FoU-programmet.

Omfanget af initiativer på forsøgs- og udviklingsområdet (målt på antallet af ansøgninger og omfanget af de bevilgede beløb) har siden 1991 været relativt lavt, men med en svagt stigende tendens for så vidt angår handelsskolerne. I 1994 udgør andelen efter antal ansøgninger knapt 1/3 af samtlige; men målt i penge er der tale om en væsentlig lavere aktivitet (ca. 1/5). Dette skyldes, at det enkelte projekt på handelsskolerne er af mindre omfang, end gennemsnittet indenfor programmet.

Ser vi specielt på den aktivitet, som de faglige udvalg står for, kan det siges, at de faglige udvalg på det merkantile område i de senere år har fået godkendt navnlig analyse- og prognoseprojekter til betydelige beløb. Der er her i høj grad tale om delresultater fra projekter, som indgår i det dokumentationsmateriale, som nærværende betænkning bygger på.

I FoU-programmet fordeles de afsatte midler på en række indsatsområder. FoU-projekterne har især centreret sig om pædagogiske udviklingsarbejder, analyse- og prognosearbejder, kvalitetsudviklings- og organisationsudvikling, udvikling af alternative eksamens- og bedømmelsesformer, skolesamarbejde mellem handelsskoler og på tværs af skoleformer samt frafaldsprojekter (dokumenterende, forebyggende og indgribende).

Skal der peges på nogle hovedlinier i FoU-projekterne på handelsskolerne, kan følgende fremdrages:

- udvikling og analyser af alternative evalueringsformer i 1.- 2. skoleperiode,

- internationaliseringsprojekter i 1.-2. skoleperiode,

- udvikling af uddannelses- og erhvervsvejledningen på skolerne,

- projekter orienteret mod praksisrettet undervisning i 1.- 2. skoleperiode, fx ved hjælp af simu-virksomheder,

- helhedsorientering og differentiering samt

- projekter under frafaldskampagnen.

Der er på stort set alle handelsskoler et ønske om, at de klassiske organisations- og undervisningsformer - som på handelsskolerne ofte har været identisk med den lærerstyrede klasseundervisning - suppleres med andre organisations- og undervisningsformer, hvor mulighederne for fx et tætte-

re samarbejde fagene imellem fremmes. Ligeledes viser erfaringerne fra FoU-projekterne, at inddragelsen af et mere praksisrelateret indhold i undervisningen kombineret med alternative organisations- og arbejdsformer (fx simu-virkksomheder), i særlig grad har vist sig egnet til at fastholde mindre bogligt indstillede elever, og dermed medvirke til at frafaldet for denne elevgruppe formindskes.

Yderligere skal det fremhæves, at der på handelsskolerne har været en meget stor interesse for at iværksætte projekter med organisationsudviklende formål og/eller projekter, der sigter mod kvalitetsstyringssystemer eller kvalitetsudvikling. Sådanne projekter har typisk taget udgangspunkt i ISO-9000 konceptet og på handelsskolerne i særlig grad i konceptet "Det etiske regnskab".

2.4.2. Projekter indenfor forsøgsprogrammet.

Indenfor rammerne af Forsøgsprogrammet, som blev iværksat ved årsskiftet 1994, har Erhvervsskoleafdelingen på de godt tre kvartaler, der er gået, modtaget et ganske stort antal ansøgninger. Mere end 75 ansøgninger er indsendt og lidt over 40 forsøg er godkendt p.t. Mellem 1/4 og 1/3 af oplæggene til forsøgsundervisning er indsendt af en handelsskole.

Indenfor rammerne af forsøgsprogrammet falder forsøgene på handelsskolerne i to grupper:

Forsøg med brobygning, fx introduktionskurser for 10. klasse elever om handelsskolernes uddannelser af varighed fra 2 dage til flere uger.

Forsøg med ændringer i det faglige indhold, herunder tilføjelse af musisk-kreative elementer og aktivitetsfag, med pædagogiske metoder og med organiseringen af 1.-2. skoleperiode på nye måder.

De forskellige former for udviklingsarbejde og de afsmittende effekter heraf viser, at der er grøde i den pædagogiske debat på handelsskolerne, og at man fra mange sider ønsker at supplere en undervisningstradition - baseret på et solidt fagligt fundament - med alternative undervisnings-, organisations- og arbejdsformer.

2.4.3. Handelsskolernes pædagogiske erfaringer med skolepraktik.

I 1993 og 1994 er der 19 handelsskoler, der gennemfører skolepraktik, fordelt med 5 skoler på Sjælland og de reste-

rende altovervejende i Jylland. Hovedparten af de 19 skoler modtager, udover egne elever, elever fra andre skoler.

Det fremhæves af mange skoler, at skolepraktikken er medvirkende til at gøre denne gruppe af elever mere "erhvervslevsparate", idet eleverne under mere "beskyttede" forhold kan modnes, og dermed blive mere parate til at starte i en virksomhed. Endelig påpeger skolerne, at skolepraktikken fungerer som brobygning mellem 2. skoleperiode og det efterfølgende praktikpladsophold.

Et yderligere centralt træk i skolernes erfaringer med skolepraktik er den pædagogiske afsmitning på undervisningen på 1.- 2. skoleperiode. Det kan konstateres, at flere og flere handelsskoler gennemfører forsøgs- og udviklingsarbejder, der sigter mod integration af simu-virksomheder i den daglige undervisning. De foreløbige tilmeldinger på disse projekter er særdeles positive, både set fra elevside og lærerside.

Det skal særligt fremhæves, at de pædagogiske erfaringer med skolepraktik af mange skoler opfattes som en af de største pædagogiske nyskabelser, der er sket indenfor handelsuddannelserne de sidste 10 år. Erfaringer med skolepraktik ønskes af mange skoler inddraget i erhvervsuddannelserne. Fra handelsskoleside foreslås specielt "simuleringsøvelserne", som er udbredt i skolepraktikken indenfor handel og kontor, integreret i de merkantile erhvervsuddannelser.

Nedenfor skitseres tre eksempler på handelsskolers organisering og tilrettelæggelse af skolepraktikforløb:

Eksempel 1.

På én skole starter skolepraktikken med et fælles introforløb de første 14 dage for kontor- og salgslinien. Der arrangeres forskellige kurser, såsom kropssprog, ansøgningstaktik og -opsætning, personligt salg samt et 2-dages udendørs kursus i personlighedsudvikling/ryste-sammen-kursus.

På kontorlinien starter eleverne med at indgå i de to kontorøvelsesfirmaer, som skolen arbejder med. De to firmaer er hver opdelt i 4 afdelinger: salg, indkøb, regnskab og personale. Eleverne er 3-6 måneder i hver afdeling. En dag om ugen fungerer eleverne som supervisere for skolens elever fra 1.- 2. skoleperiode, som denne dag fysisk overtager øvelsesfirmaerne.

På salgsassistentlinien sendes alle eleverne efter de første 14 dage i virksomhedsforlagt undervisning. Skolepraktikken

veksler så resten af uddannelsen mellem undervisning på skolen og virksomhedsforlagt undervisning, medmindre eleverne får etableret deluddannelsesaftale eller restuddannelsesaftale.

Eksempel 2.

På en anden skole starter skolepraktikken med et introduktionsforløb, hvor eleverne skal på et 4-dages overlevelseskursus (walking rally). Formålet hermed at give eleverne større selvværd og overbevise dem om værdien af at samarbejde.

Efter dette introforløb skal eleverne gennemføre et 4-ugers kursus med emnet "virksomhedskultur". Enkeltvis bliver de sendt ud i en erhvervsvirksomhed med det formål, gennem 4 uger 37 timer pr. uge, at lære om en virksomheds hverdag og finde egne ben at stå på i forhold til dette. Flere af eleverne gør sig selv uundværlige i virksomheden og får efterfølgende en ordinær elevplads.

På kontorlinien er det overordnede begreb "BUREAU 37", som er en momsregistreret virksomhed, der er beliggende i en 720 m² stor kontorbygning.

Bureau 37 består af:

- bogholderiafdeling
- løn- og personalekontor
- intern/ekstern afdeling
- projekt TIDLØS
- simulationsvirksomhed
- reception/sekretariat.

Udover arbejdet i Bureau 37 skal eleverne også arbejde i skolens vikarbureau, hvor de kan blive udstationeret som kontorvikarer, fx når ordinære elever er på skoleophold.

På salgsassistentlinien kan eleverne arbejde i butik YOUNG LIFE, som er en butik på over 200 m². Den er beliggende i et center og handler med varer fra 8-10 forskellige brancher, bl.a. legetøj, gaveartikler, sengetøj. Eleverne kan også arbejde i butik KLODEN, som er beliggende i byens centrum. Butikken handler udelukkende med varer, der ikke skader mennesker eller natur.

Eksempel 3.

På en tredje skole starter eleverne med et introduktionskursus omhandlende virksomhedens idegrundlag, ledelsesforhold, organisation, arbejdsdeling, viden om produkter m.v.

På kontorlinien består "firmaerne" af en reel virksomhed, som er et kopicenter, og af to simuleringsvirksomheder, som er tilsluttet det nationale og internationale net af simu-virksomheder. Kopicentret har haft en stærkt stigende omsætning, og beskæftiger konstant 6-8 elever med opgaver indenfor kundebetjening, salg/marketing og indkøb. Kopicentret samarbejder med andre virksomheder i den pågældende by.

På salgsassistentlinien består virksomheden af en detailhandel integreret i byens øvrige erhvervsliv. Forretningen er opdelt i en country & western afdeling med vægt på tekstiler og en afdeling med tekstiltryk. Omsætningen har været støt stigende.

o o o O O O o o o

De tre skoler har alle givet udtryk for, at de i overvejende grad har positive erfaringer med afviklingen af skolepraktik. Det er ligeledes bemærkelsesværdigt, at skolerne samstemmende giver udtryk for, at den pædagogiske afsmitning på 1.- 2. skoleperiode har været et særdeles stort plus.

Kapitel 3 Dokumentation af elevstrømme

De merkantile erhvervsuddannelser er placeret i uddannelsessystemet som en ungdomsuddannelse, der ligger i forlængelse af folkeskolen. Der er fri adgang for alle, der har afsluttet folkeskolen.

Det har imidlertid vist sig, at der er mange forskellige veje, der fører ind i en merkantil erhvervsuddannelse, og desuden mange variationer i elevernes uddannelsesforløb i gennem ungdomsuddannelserne, både før og efter eleverne begynder på en merkantil erhvervsuddannelse.

Dette kapitel skitserer indledningsvist billedet af elevstrømmene i gennem hele ungdomsuddannelsessystemet. Senere i kapitlet fokuseres nærmere på uddannelsesforløb i forbindelse med en merkantil erhvervsuddannelse.

3.1. Et samlet billede af elevstrømme gennem ungdomsuddannelserne.

På næste side er der skitseret et billede af en ungdomsårgangs bevægelser i gennem uddannelsessystemet. Billedet viser de elevstrømme, der karakteriserede uddannelsessystemet i 1992.

3.1.1. Sådan læses strømdiagrammet

Strømdiagrammet viser, hvor mange elever der søger ind på de forskellige ungdomsuddannelser, hvor de kommer fra, hvor mange der skifter uddannelse eller falder fra, og hvor mange der afslutter en ungdomsuddannelse og derefter går til arbejdsmarkedet eller fortsætter i uddannelsessystemet enten i en ny ungdomsuddannelse eller ved at fortsætte i videreuddannelse.

Billedet læses ved at tage udgangspunkt i den nævnte ungdomsårgang, der er indtegnet i bunden af skemaet i grundskolen. Årgangen udgør 100%. Alle tallene i skemaet er beregnet som procent af de 100% i grundskolen.

Af hensyn til overskueligheden har det været nødvendigt at samle de over 100 forskellige ungdomsuddannelser i fire hovedgrupper: Det almene gymnasium + HF, de merkantile ungdomsuddannelser, de tekniske ungdomsuddannelser, de øvrige erhvervsfaglige ungdomsuddannelser.

Hver pil registrerer den samlede elevstrøm fra blok til blok. Pile der udgår fra blokkens bund viser elever, der springer

fra uden at afslutte uddannelsen. Eleverne søger enten over i en anden uddannelse, hvilket vises med pile der går til en anden blok. Eller eleverne går ud i den såkaldte restgruppe; dette markeres ved pile, der går ud i siden af skemaet. Pile der udgår fra blokkens top viser elever, der har afsluttet uddannelsen. Af de færdiguddannede går nogle til arbejdsmarkedet, andre begynder på en ny ungdomsuddannelse og en tredje gruppe fortsætter i videregående uddannelse.

3.1.2. Hovedtendenser

3.1.2.1. Overgang til ungdomsuddannelserne

Det almene gymnasium rekrutterer den største del af eleverne fra 9. og 10 klasse. Det drejer sig om 35%. De tekniske ungdomsuddannelser optager ca. 29% af årgangen, mens de merkantile ungdomsuddannelser modtager 25% af eleverne fra 9-10 klasse. De øvrige erhvervsfaglige uddannelser optager 5% ialt, og de resterende 6% påbegynder ikke en ungdomsuddannelse.

Skemaet viser imidlertid, at tilgangen til de tre hovedområder alligevel er nogenlunde lige stor. Den samlede tilgang for gymnasiet er på 38%, for handelsskolen 35%, og for de tekniske skoler 36%. Det er et resultat af handelsskoler og tekniske skolars omfattende rekruttering fra de øvrige ungdomsuddannelser og tillige i et vist omfang fra de videregående uddannelser. Skolerne modtager både elever, der allerede har en afsluttet ungdomsuddannelse bag sig, og elever, der har forladt en anden ungdomsuddannelse uden at færdiggøre denne.

3.1.2.2. Studieskift i ungdomsuddannelserne

Der er 15% af de elever fra grundskolen, der begynder på en ungdomsuddannelse, som senere skifter til en anden. Handelsskolerne og de tekniske skoler tegner sig for henholdsvis 6 procentpoint og 6 procentpoint, mens gymnasiet ligger nede på 3 procentpoint. Der er under 1 procentpoint af eleverne fra de øvrige erhvervsfaglige uddannelser, der skifter uddannelse.

Handelsskolen har sammen med de tekniske skoler den største andel af elever, der skifter uddannelse. Også set i relation til blokkens størrelser. Der er ca. 17-18% af de elever, der begynder på en ungdomsuddannelse på henholdsvis handelsskolen og de tekniske skoler, der ikke færdiggør uddannelsen, men vælger at søge over i en anden ungdomsuddannelse.

3.1.2.3. Frafald

I følge skemaet er det samlede frafald i ungdomsuddannelserne på 15% for denne generation. Heraf tegner frafaldet på de tekniske skoler sig for 9 procentpoint, mens handelsskolernes frafald er på ca. 4 procentpoint. Både gymnasiet og de øvrige erhvervsfaglige uddannelser tegner sig for 1 procentpoint af det samlede frafald.

En anden mere uddybende undersøgelse følger eleverne i gennem flere uddannelsesvalg, her påvises det, at frafaldet i ungdomsuddannelserne ligger på 18% (UVM's Nyhedsbrev 18. juni 1994, side 4). Grunden til dette højere frafald er, at en gruppe på ca. 3 procentpoint af de, der skifter studium uden at afslutte den første ungdomsuddannelse, begynder på en ny ungdomsuddannelse uden at fuldføre denne. Først efter andet forsøg går denne gruppe elever ud i den såkaldte restgruppe.

Hvis frafaldet (excl. uddannelsesskift) for de enkelte blokke sættes i forhold til blokkenes tilgang, viser det sig at 1/4 af de, der begynder på en erhvervsuddannelse på de tekniske skoler falder fra - nemlig 25%, mens der for handelsskolerne er tale om ca. 11%. I gymnasiet er tallet nede på 3%.

3.1.2.4. Fuldførte

Af de i alt 122% der går ind i ungdomsuddannelserne, er der 90 procentpoint, der afslutter uddannelsen. Vi kan ikke se, hvormange der tæller dobbelt, fordi de afslutter mere end en ungdomsuddannelse. En anden mere uddybende undersøgelse fra 1992 viser, at ca. 78% af en ungdomsårgang afslutter en ungdomsuddannelse (UVM's Nyhedsbrev 18. juni 1994, side 4).

3.1.2.5. Unge med flere ungdomsuddannelser

Billedet viser, at der i alt er 18% af denne ungdomsårgang, som har afsluttet en ungdomsuddannelse, og som derefter fortsætter i en anden ungdomsuddannelse. Desuden må man formode, at hovedparten af de 3% af årgangen, der kommer tilbage til ungdomsuddannelserne fra en videregående uddannelse, allerede har én ungdomsuddannelse bag sig. Der er således tale om, at ca. 21% af en ungdomsårgang efter en endt ungdomsuddannelse begynder på en anden ungdomsuddannelse.

Hver fjerde elev, der afslutter en merkantil ungdomsuddannelse fortsætter i en ny ungdomsuddannelse, for gymnasiet er det hver femte elev, mens tallet blandt elever, der

har afsluttet en teknisk erhvervsuddannelse, er nede på 3%.

3.1.2.6. Videreuddannelse

Langt hovedparten af de elever, der fortsætter i en videregående uddannelse, har en almen gymnasial uddannelse bag sig. Det viser sig, at 41 % af denne årgang fortsætter i en videregående uddannelse. Heraf har 24 procentpoint en almen gymnasial baggrund. Handelsskolerne og de tekniske skoler sender begge 7 procentpoint til videreuddannelse.

Ser man elevstrømmene i forhold til de enkelte blokkes samlede elevtilgang, viser det sig at 63% fra gymnasiet fortsætter i en videregående uddannelse, 20% fra handelsskolen og 19% fra tekniske skoler fortsætter.

3.2. Tilgang til de merkantile erhvervsuddannelser

Nedenstående tabeller viser tilgangen til de merkantile erhvervsuddannelser sammenlignet med de øvrige ungdomsuddannelser. Da der er tale om forskellige kilder, der opgør tilgangstallene på to forskellige tidspunkter, skal det understreges, at tabellerne ikke er sammenlignelige.

Den første tabel viser hvor mange nye elever, der er registreret på uddannelserne i perioden 1.10 - 30.9 i årene 1982 til 1992.

Den anden tabel er baseret på SOT-tallene, der registreres på skolerne d. 1. september i perioden 1992-1994 og videregives til Københavns Universitet, der bearbejder og samler oplysningerne.

Tabel 3.2.1. Den faktiske tilgang til handelsskoler og tekniske skoler 1982-1992.

	1982	1983	1984	1985	1986	1987
EFG 1 .del HK/HG	22.246	22.505	21.539	20.763	20.344	22.233
Lærlinge HK	2.372	2.477	2.800	3.814	4.083	3.768
lait	24.168	24.982	24.339	24.577	24.427	26.001
Indeks	100	103	101	102	101	108

EFG 1.del

Tek/l.sk.p.	14.869	16.197	16.615	16.007	16.392	16.998
Lærlinge	10.292	10.338	10.687	11.775	13.394	11.388
lak	25.161	26.545	27.302	27.782	29.786	28.386
Indeks	100	106	109	110	118	113

	1988	1989	1990	1991	1992
EFG 1 .del					
HK/HG	23.353	22.734	22.344	21.937	21.628
Lærlinge	3.441	2.635	2.075	427	17
lait	26.794	25.369	24.419	22.364	21.645
Indeks	110	105	101	93	90

EFG 1.del

tek/l.sk.p.	17.046	18.625	18.944	17.941	16.933
Lærlinge	10.463	8.253	9.009	2.786	113
lait	27.509	26.878	27.953	23.513	17.046
Indeks	109	107	111	93	68

Kilde: UVM's nøgletalsdatabase.

Note: Når tilgangstallene falder så brat på de tekniske skoler i perioden 1990 - 1992 skyldes det, at der er en del elever, der begynder direkte på en 2. skoleperiode. Disse elever er ikke opgjort i denne tabel.

Tabel 3.2.2. Den faktiske tilgang til handelsskoler, tekniske skoler og gymnasier 1992-94.

	1992	1993	1994
Handelsskoler			
1.-2. skoleperioder	22.469	19.438	18.462
Indeks	100	87	82
Tekniske skoler			
1. skoleperiode	16.111	15.745	13.270
2. skoleperiode	6.575	5.885	6.761
lait	22.686	21.630	20.031
Indeks	100	95	88
HF	7.440	8.387	8.137
Indeks	100	113	109
Gymnasiet	20.547	20.420	21.434
Indeks	100	99	104
Befolkningsudviklingen:			
15-17 årige	202.961	193.626	188.133
Indeks	100	95	93

Kilde: Tilmeldingssekretariatet, Københavns Universitet.

De faktiske tilgangstal i perioden 1992-94 viser, at faldet i elevtallet på handelsskolerne er betydeligt større end hvad udviklingen i befolkningssammensætningen kan begrunde. Mens indekstallet for de merkantile erhvervsuddannelser i perioden 1992 til 1994 falder fra indeks 100 til 82, sker der kun et fald i antallet af 15-17 årige fra indeks 100 til 93. Sideløbende hermed er der sket en stigning i elevtallet

på gymnasier og HF. De tekniske skolars fald ligger kun en smule under faldet i den demografiske udvikling.

3.3. Uddannelsesforløb forud for en merkantil erhvervsuddannelse.

Da registreringen af elever, der går på hhx henholdsvis en merkantil erhvervsuddannelse, ikke er særlig præcis, før eleverne har afsluttet 1.-2. skoleperiode, fokuseres først på elevernes vej til handelsskolen. Derefter beskrives uddannelsesbaggrunden for de elever, der har afsluttet 1. -2. skoleperiode, og som er fortsat i en af de seks merkantile erhvervsuddannelser.

Handelsskolerne rekrutterede i 1992 ca. 25% af en ungdomsårgang fra folkeskolen. De 7 procentpoint kom fra 9. klasse, mens 18 procentpoint havde afsluttet 10. klasse. Herudover kom 4 procentpoint med en studentereksamen, og yderligere 6 procentpoint har forladt andre uddannelser og er i stedet begyndt på en merkantil ungdomsuddannelse. Der er således i alt 35% af en ungdomsårgang, der på et eller andet tidspunkt i deres uddannelsesforløb begynder på en merkantil ungdomsuddannelse.

Det er nogenlunde samme procentdel af en ungdomsårgang, der begynder på gymnasiet og på en teknisk uddannelse. Tallene viser således, at der er adskillige unge, der tager flere ungdomsuddannelser, og mange der skifter fra én ungdomsuddannelse til en anden.

Selvom handelsskolerne rekrutterer betydeligt flere elever fra folkeskolen end fra gymnasiet, viser det sig, at der kan registreres to næsten lige store adgangsveje til en merkantil erhvervsuddannelse. Af de 12.766 elever, der i 1992 fortsætter i en af de merkantile erhvervsuddannelser efter afsluttet 1.-2. skoleperiode havde 4.882 en gymnasial baggrund, mens en lidt større andel, 5.402, havde afsluttet 9.- eller 10. klasse, før de begyndte på en merkantil erhvervsuddannelse.

Der er imidlertid store variationer i elevernes uddannelsesforløb forud for påbegyndelsen af en merkantil erhvervsuddannelse. De 12.766 elevers uddannelsesvalg spreder sig over 1.125 forskellige uddannelsesforløb. Dog følger 80% af eleverne de 72 mest "almindelige" veje, mens de resterende 20% tegner sig for 1053 forskellige forløb.

Hvis man ser på de fem mest almindelige hovedforløb, så tegner disse sig for 70% af uddannelsesforløbene forud for en merkantil erhvervsuddannelse.

3.4. Uddannelsesforløb igennem de 6 merkantile erhvervsuddannelser.

En beskrivelse af uddannelsesforløbene dækker både elevernes fordeling på de seks merkantile erhvervsuddannelser og omfanget af studieskift og frafald.

3.4.1. Elevfordelingen på de seks merkantile erhvervsuddannelser.

Efter at have afsluttet 1.-2. skoleperiode skal eleverne vælge mellem de 6 merkantile erhvervsuddannelser. Valget foregår ved at eleverne indgå en uddannelsesaftale, eller i de tilfælde hvor det ikke har været muligt at indgå en aftale, at blive optaget som skolepraktikelev. Elever, der vælger uddannelsen til informatikassistent, skal ikke indgå en uddannelsesaftale, idet uddannelsen er en fuldtids, skolebaseret uddannelse. Fordelingen på de 6 uddannelser ses nedenfor:

Tabel 3.4.1. Uddannelsesaftaler og elevbestand på de 6 merkantile erhvervsuddannelser 1990-1993:

	1990	1991	1992	1993
Finansuddannelsen			50	374
Kontoruddannelsen	8106	8134	7316	7716
Engroshandelsudd.	1081	1141	909	922
Salgsassistent	5861	6213	5635	6853
Dekorator	56	53	68	71
lait	15104	15541	13978	15936
Informatikassistent:		562	1378	

Kilde: Statistik Nyt: nr. 2, 1994 p. 57; ESAs nøgletalsdatabase.

Oversigten viser et svagt fald i uddannelsesaftalerne inden for kontor- og engroshandelsområdet, mens der er en lille stigning indenfor salgsassistent- og dekoratøruddannelserne. Den voldsomme stigning i bestanden på informatikassistentuddannelsen afspejler naturligvis at uddannelsen er ny. Ser man på udviklingen i de første 11 måneder af 1994, er der samlet sket en klar stigning i antallet af uddannelsesaftaler. Sammenlignet med samme periode i 1993 udgør stigningen 70% i finansuddannelsen, 17% i engroshandelsuddannelsen, 6% i salgsassistentuddannelsen og 5% i kontoruddannelsen. I dekoratøruddannelsen er der et mindre fald på 5%.

Det viser sig, at der er en klar forskel på andelen af elever

med hhx-baggrund, der indgår uddannelsesaftale i de forskellige merkantile erhvervsuddannelser.

Tabel 3.4.2. Elever med hhx baggrund i 1993

	Hhx 2-årig	Hhx 1-årig	IALT Antal	IALT Procent
Finansuddannelsen	242	70	312	83%
Kontoruddannelsen	4.158	764	4.922	64%
Engroshandelsudd	304	30	334	36%
Salgsassistent	976	183	1.159	17%
Dekorator	8	2	10	14%
Ialt	5.688	1.049	6.737	42%

(Kilde: Statistik Nyt nr. 2, 1994 p. 33.)

Af de 15.936 uddannelsesaftaler der blev indgået i 1993 var i alt 6.737 indgået af elever med hhx baggrund - svarende til 42%. Tallene viser imidlertid betydelige variationer indenfor de enkelte uddannelser. Uddannelsesaftalerne indenfor finans- og kontoruddannelserne bliver i overvejende grad indgået med elever, der har en erhvervsgymnasial baggrund, hvorimod eleverne indenfor dekoratør- og salgsassistentuddannelsen i væsentligt mindre omfang har en hhx-baggrund.

3.4.1.1. Studieskift

I alt skifter ca. hver femte elev uddannelse efter at være begyndt på en merkantil erhvervsuddannelse. Langt hovedparten i løbet af det første år. Eleverne vælger i stedet at gå på gymnasiet eller på en teknisk skole, desuden skifter en mindre del til en anden erhvervsfaglig uddannelse. Der foregår en tilsvarende bevægelse den modsatte vej fra gymnasiet og de tekniske skoler til handelsskolen. Omfanget af elever, der søger fra de andre skoleformer over i handelsskolen, er nogenlunde af samme størrelse.

3.4.1.2. Frafald

Udover antallet af elever der skifter uddannelse, er der en større gruppe elever, der falder fra uddannelserne og som ikke fortsætter i nogen anden uddannelse. Det drejer sig om mere end hver tiende elev. Det er ligeledes her i løbet af det første år, at det største frafald finder sted.

3.5. Elevstrømme efter endt merkantil erhvervsuddannelse.

Ca. 89% af de elever, der er begyndt på en af de seks mer-

kantile erhvervsuddannelser efter 1.-2. skoleperiode, fuldfører uddannelsen. Heraf går de 80 procentpoint til arbejdsmarkedet, mens de resterende 9 procentpoint fortsætter i videreuddannelse.

En undersøgelse af de 15.536 personer, der fuldførte en merkantil erhvervsuddannelse i perioden 1.10.89 - 30.09.90 viser, hvilke videreuddannelsesvalg disse elever har foretaget de næste to år frem i tiden.

Antal elever på følgende hovedområder, med andelen af de færdiguddannede i parentes:

HD:	440	(3)
HA:	43	(0,3)
Sprogstudier:	108	(0,7)
Økonomistudier:	5	(0,03)
Markedsøkonom:	51	(0,3)
KVU (Handelsakademier):	43	(0,3)
Datamatiker:	22	(0,1)
Diverse:	198	(1,3)
I alt:	910	(5,9)

I alt er der således knap 6% af de elever, der afsluttede en merkantil erhvervsuddannelse i perioden 1.10.89 - 30.9.90, der fortsætter i en eller anden form for videreuddannelse indenfor de følgende 2 år.

Andre undersøgelser påpeger, at der er en større gruppe af elever, der fortsætter i videreuddannelse flere år efter de har afsluttet deres merkantile erhvervsuddannelse. Disse indgår ikke i denne opgørelse.

En uddybende beskrivelse af de videreuddannelsesmuligheder, der er af relevans for elever med en merkantil erhvervsuddannelse findes i kapitel 4.4.

Kapitel 4. Overvejelser om fornyelse af de merkantile erhvervsuddannelser.

4.1. Introduktion og vejledning

For det merkantile område er det helt afgørende, at området kan tiltrække et tilstrækkeligt antal kvalificerede og interesserede elever, så fremtidens behov for nye kvalificerede medarbejdere kan opfyldes.

Denne problemstilling bliver aktuel på baggrund af, at vi står overfor en demografisk udvikling, der betyder et dramatisk fald i antallet af unge, der påbegynder en ungdomsuddannelse. Samtidig er der konstateret et meget kraftigt fald i tilgangen til handelsskolerne i de seneste år.

Det merkantile arbejdsmarked har således en interesse i at sikre, at de unge, der kan have en fremtid indenfor det merkantile område, også begynder på en handelsskole. Den stigende tilstrømning til eksempelvis gymnasiet, men også nogle af de succesrige skoler på det frie skoleområde, har formodentlig den konsekvens, at de elever, der kunne have fået en merkantil levevej, i stedet vælger en anden uddannelsesretning efter den afsluttede ungdomsuddannelse.

Hvis stigningen i elevsøgningen til andre skoleformer fortsætter, samtidig med de kommende års fald i ungdomsårgangene er det spørgsmålet, om de merkantile erhverv vil være i stand til at rekruttere et tilstrækkeligt antal kvalificerede unge til fremtidens arbejdsmarked.

Det er på denne baggrund relevant at se nærmere på de mekanismer og værktøjer, hvormed handelsskolen kan rekruttere sine elever.

Efter grundskolen står eleverne overfor at skulle vælge mellem flere nye skoleformer, og mellem et utal af uddannelsesmuligheder. Endvidere skal eleverne i mange tilfælde på et givet tidspunkt vælge mellem flere forskellige specialer.

Elevernes forudsætninger for at foretage disse valg vil naturligvis variere.

Analytisk kan man skelne mellem forskellige "typer" af elever, efter graden af den afklarethed, de har i forhold til de forskellige valgmuligheder:

De uafklarede elever, der endnu ikke har besluttet, hvil-

ken skoleform eller uddannelse, vedkommende vil vælge, eller som kun har vage forestillinger om, hvad der er "det rigtige". Ofte har eleverne i højere grad gjort op, hvad de ikke ønsker at søge (fravalg).

- * De "brancheafklarede" elever der ved, at det fx skal være noget med handel og kontor, men ikke helt, hvilken uddannelse det skal være. Også i denne gruppe kan forekomme elever, som er nået til handelsskolen gennem fravalg af andre muligheder.

De afklarede elever, der har forholdsvis klare forestillinger om, hvilken uddannelse og eventuelt også hvilken specialisering han eller hun kunne tænke sig at gå i gang med. Blandt disse vil en del - hvis de kan skaffe en praktikplads - vælge praktikadgangsvejen.

Det er oplagt, at disse forskellige kategorier af elever vil have forskellige behov for introduktion og vejledning i forbindelse med uddannelsesvalgene. Med introduktion tænkes her på mulighed for at afprøve egne evner og anlæg i konkrete, virkelighedstro situationer, hentet fra de uddannelser, som ligger inden for det aktuelle spektrum af ønsker. I forbindelse med introduktionen kan eleverne så blive støttet af lærere, som kan medvirke til at afklare, hvilke valg, der er realistiske, og vejledere, som kan gøre rede for, hvordan de fremtidige beskæftigelsesudsigter, ser ud m.v.

I det følgende diskuteres elevernes behov for introduktion og vejledning mere konkret med udgangspunkt i de 3 angivne kategorier af elever.

4.1.1. De uafklarede elever

De uafklarede elever har efter endt grundskole endnu ikke truffet en endelig afgørelse om, hvilken skoleform og således heller ikke hvilket specifikt uddannelsesvalg, de vil foretage. Denne gruppe dækker over elever med meget forskellige uddannelsesovervejelser.

Det kan spænde fra elever, som stort set ikke har gjort sig overvejelser om fremtiden og til elever, som er forholdsvis afklarede på, hvor de vil hen, men ikke på, hvad vej de skal vælge. Det sidstnævnte kan fx være elever, der ønsker et udadventt erhverv med kontakt til andre mennesker, og derfor vakler mellem en uddannelse på social- og sundhedsskolerne eller en salgsassistentuddannelse på handelskolen.

I gruppen finder man også elever, der endnu ikke er modne nok til at foretage et afgørende uddannelsesvalg eller elever, der er skoletrætte og derfor ønsker at finde en uddannelse, hvor man forholdsvis hurtigt kan komme ud på arbejdsmarkedet.

Som nævnt kan gruppen indeholde en del elever, hvis uddannelsesovervejelser overvejende består af fravalg, mens et positivt, selvstændigt valg vil kræve en betydelig indsats. I denne kategori vil man også kunne finde elever, der søger handelsskolen på baggrund af, at de er blevet erklæret "ikke-egnet" til gymnasiet.

Selvom gruppen spænder over elever med vidt forskellige personlige og uddannelsesmæssige forudsætninger, vil de være fælles om at have et behov for en grundlæggende uddannelses- og erhvervsintroduktion.

Behovet vil spænde over en afprøvning af såvel forskellige skoleformer og -kulturer som en række af de mange uddannelser og fagområder, som de kan vælge imellem inden for den enkelte skoleform. Vi vil derfor i det følgende analytisk skelne mellem disse to "niveauer" af valg.

4.1.1.1 Introduktion til de forskellige skoleformer.

I dag foregår den generelle vejledning og introduktion til de forskellige skoleformer i folkeskolens afsluttende klasser. Her bliver der givet en mundtlig orientering om de forskellige skoletyper og deres uddannelser.

Der findes ikke i dag et formaliseret tilbud, hvor eleverne gennem en konkret afprøvning af uddannelseselementer, der kan illustrere de forskellige skoleformers kultur, pædagogik og undervisningsmetoder, kan styrke deres grundlag for en sådant valg.

Hvis eleverne ønsker en sådan afprøvning, vil den for handelsskolernes vedkommende bestå i, at man påbegynder den indledende del af uddannelserne og evt. skifter skoleform, hvis valget viser sig at være utilfredsstillende.

4.1.1.2. Introduktion til de forskellige uddannelser inden for de enkelte skoleformer.

Ved handelsskolerne skal valget af uddannelse inden for skoleformen træffes undervejs gennem det indledende uddannelsesår.

Ved den normale tilrettelæggelsesform er undervisningen planlagt i et "traditionelt" skema med en fagrække, som

hver for sig fører frem til eksamen efter et år. Fagrækken er - bortset fra elevernes valg af valgfag - fælles for alle uddannelserne, og vil for størstepartens vedkommende ikke bidrage til en autentisk illustration af de arbejdsopgaver, eleven vil møde i praktikvirksomheden. De enkelte skoler tilbyder i løbet af det første år eleverne en mundtlig vejledning om uddannelsesmulighederne.

Der er imidlertid stor variation med hensyn til organiseringen af vejledningen. På nogle skoler bliver vejlederne knyttet til de enkelte klasser, mens det andre steder er klasse-læreren, der har en vejledningsfunktion. I disse tilfælde er der tale om en løbende vejledning af eleverne. I mange tilfælde foregår vejledningen ved, at eleverne på eget initiativ tager kontakt til uddannelses- og erhvervsvejlederen.

Enkelte skoler har på forsøgsbasis tilrettelagt 1.- 2. skoleperiode på en praksisorienteret måde. Ved at opbygge undervisningen omkring simulerede virksomheder oplæres eleverne i de praktiske færdigheder, der knytter sig til faget. Herved får eleverne en langt klarere indsigt i det erhverv eller den branche, som uddannelsen sigter imod. Samtidig bliver der skabt en forståelse af betydningen af de teoretiske fag i uddannelsen.

Det vil utvivlsomt være muligt inden for rammerne af de eksisterende regler for uddannelserne at tilrettelægge undervisningen langt mere praksisorienteret, end tilfældet er de fleste steder i dag.

Når denne tilrettelæggelsesform alligevel ikke er mere udbredt, kan det blandt andet hænge sammen med de pædagogiske og faglig-pædagogiske traditioner på handelsskolerne.

Det vil i den forbindelse utvivlsomt kunne fremme en praksisorienteret tilrettelæggelse, såfremt bekendtgørelserne i højere grad end i dag tilskynder hertil og sikrer tilstrækkelig rummelighed i rammerne til, at dette kan realiseres. Skolernes lokale undervisningsplaner er et andet redskab, der kan være med til at fremme udviklingen af denne form for undervisning.

Sammenligner man de merkantile erhvervsuddannelser på handelsskolerne med de tekniske uddannelser, skal de tekniske skoler gennem 1. skoleperiode tilrettelægge særlige introduktions- og vejledningsforløb, der giver eleverne grundlag for afprøvning af realistiske elementer i uddannelserne. På dette grundlag skal eleverne så træffe et nærmere valg inden for det samlede udbud forud for påbegyn-

delsen af den egendige uddannelse. Hertil kommer, at eleverne får mulighed for at forberede sig på den valgte uddannelse, fx gennem særlig indsats på områder, hvor det viser sig, at den enkelte elev har svage forudsætninger.

I forbindelse med 1. skoleperiode er der endvidere iværksat en række forsøg med det såkaldte Tek10 forløb, hvor eleverne i løbet af et år integrerer 10. klasse med en 1. skoleperiode ved en teknisk skole.

Den enkelte elev får herigennem mulighed for at kombinere 10. klasse med afprøvningen af sig selv i nogle af de praktiske færdigheder, som indgår i de forskellige tekniske uddannelser. Det er således eleven selv, der kan vælge, om vedkommende ønsker at undersøge en eller flere uddannelses muligheder. Forløbene giver dermed både eleven kendskab til uddannelsens indhold, skolekulturen og de erhverv, uddannelserne sigter imod, samtidig med, at eleven opnår forudsætninger svarende til 10. klasse.

Udover 1. skoleperiode og forsøg hermed, findes der for de øvrige erhvervsskoler mulighed for at søge tilskud til finansiering af kortere ophold for folkeskoleelever på erhvervsskolerne. Der er i den forbindelse mulighed for at tilrettelægge særlige forløb af op til 14 dages varighed eller mere. Der udover er der mulighed for at tilrettelægge enkelte besøgsdage på skolerne.

4.1.2. "De brancheafklarede" elever

De "brancheafklarede" elever ønsker som nævnt fx at gå på handelsskole, men ved ikke helt hvilken uddannelse, de skal vælge.

Disse elevers behov for introduktion vil overvejende knytte sig til afklaringen af uddannelsesvalg inden for handelsskolens udbud, således som det er diskuteret oven for.

Der vil dog også være situationer, hvor disse elever vil kunne have nytte af (korterevarende) introduktionsforløb. Det kan fx bidrage til en bekræftelse af uddannelsesvalget, så forventninger og realiteter afstemmes inden det egentlige valg træffes.

Introduktionsforløbene kan måske også i lighed med 1. skoleperiode (jf. ovenfor) bruges til opkvalificering af elever, der har behov for at styrke nogle af de generelle færdigheder af betydning for den pågældende uddannelse. Det kan eksempelvis være et målrettet læse- eller retskrivningskursus for elever, der har sådanne særlige ønsker eller behov.

4.1.3. De afklarede elever.

Den afklarede elev har besluttet sig for at gå på handels-skole, og eleven ved hvilken uddannelse indenfor det mer-kantile område han eller hun vil vælge. Eleven har således et begrænset behov for introduktion og vejledning i forbindelse med uddannelsesvalget, men kan - i lighed med de "brancheafklarede" have behov for en mulighed for at få bekræftet valget undervejs i de indledende dele af uddannelsen.

Det vil derfor også af hensyn til disse elevers motivation være hensigtsmæssigt, såfremt uddannelsesforløbet rummer klare elementer - herunder praktiske elementer - af brancherettet karakter.

I begge tilfælde må man formode at et eventuelt frafald vil blive reduceret.

4.1.4. Overvejelser vedrørende fremtidige vejledning- og introduktionsforløb

Ovenstående lægger op til overvejelser om ændringer i strukturen og tilrettelæggelsen af den introduktion og vejledning om handelsskolernes uddannelser, som tilbydes i dag.

4.1.4.1. Valg af skoleform

Valg af uddannelse indebærer i sagens natur valg af en skoleform. Dette valg træffes enten i forbindelse med 9. og 10. klasse, hvor eleverne besøger de forskellige skoler i kortere perioder. Eller i forbindelse med særlige introduktionsforløb i tidsrummet mellem grundskolen, og påbegyndelsen af en erhvervsuddannelse, hvor eleverne forudsættes i kortere eller længere perioder at kunne opholde sig ved og tage del i undervisningen på de enkelte skoler.

Disse overvejelser aktualiseres ikke mindst af det betydelige antal studieskift, der sker fra de merkantile erhvervsuddannelser. Ca. 1/5 af de elever, der begynder på handelsskolerne, beslutter sig undervejs for at skifte til en anden uddannelse udenfor handelsskolernes regi. Studieskiftet fra de øvrige ungdomsuddannelser over til en merkantil ungdomsuddannelse ligger ligeledes på ca. 1/5 af en årgang.

4.1.4.2. Valg af uddannelse og speciale

Valg af uddannelse foregår som nævnt i løbet af og i slutningen af det første år på handelsskolen. En introduktion

til de forskellige uddannelser indenfor den enkelte skole kan således enten ligge forud for optagelsen på skolen eller foregå i løbet af den indledende del på skolen.

4.1.4.3. Før påbegyndelse af erhvervsuddannelse.

Man kan forestille sig, at et frivilligt og fleksibelt introduktions- og vejledningsforløb, der ligger forud for den nuværende 1.- 2. skoleperiode, vil opfylde mange af de behov, der er identificeret ovenfor.

Et fleksibelt introduktions- og vejledningsforløb, kan organiseres, så indholdet og den pædagogiske tilrettelæggelse passer til den enkelte elevs forudsætninger, ønsker og tidsplaner.

Erfaringerne fra de øvrige erhvervsskoler bekræfter, at sådanne forløb har betydning for elevernes uddannelsesvalg.

Det viser sig eksempelvis, at ca. 60% af eleverne på de tekniske skoler vælger 1. skoleperiode, selv om den er frivillig. Det tyder således på, at mange elever har behov for en afklaringsperiode, hvor de kan afprøve forskellige uddannelsesretninger.

Der vil desuden være plads og tid til, at elever, der har behov herfor, kan forbedre nogle grundlæggende færdigheder. Det kan både være tilbud til målrettede elever, der præcist ved, hvilke områder, de har behov for at forbedre, eller til elever, der helt generelt har behov for en opkvalificering af basale færdigheder.

4.1.4.4. I løbet af den indledende fase på handelsskolen.

Man kan imidlertid også forestille sig, at introduktionen kan foregå som en løbende proces i en bred indgangsfase på handelsskolen. Her vil der være mulighed for, at eleven igennem indlæringen af teoretiske og praktiske færdigheder vil få et mere realistisk indblik i uddannelsens og fagets arbejdsvilkår og grundelementer.

Organiseringen af den indledende fase skal således fremme mulighederne for at give eleverne et praktisk og teoretisk kendskab til de forskellige uddannelser og dermed de fagområder, der kan vælges imellem. Dette kan ske ved, at regelgrundlaget lægger op til en helhedsorienteret undervisning, der både identificerer elementerne fra de enkelte uddannelser og fag og tydeliggør sammenhængen mellem de teoretiske og praktiske fag.

Et regelgrundlag, der i højere grad fremmer en undervisning, der simulerer realistiske arbejdsfunktioner og opgaver, vil skubbe bag på den pædagogiske udvikling, der allerede arbejdes med på enkelte handelsskoler.

De forskellige muligheder for forbedring af introduktion og vejledning af eleverne kan naturligvis supplere hinanden og give den variation i tilbuddene, som de forskellige elever sandsynligvis har behov for.

4.2. Struktur

4.2.1. Formål med erhvervsuddannelserne

Formålet med erhvervsuddannelserne kan kort sammenfattes på følgende måde:

Uddannelserne skal:

Motivere unge til uddannelse og sikre alle unge mulighed for en erhvervsuddannelse.

Give unge en uddannelse til arbejdslivet og bidrage til deres personlige udvikling og til deres forståelse af samfundet og dets udvikling.

Imødekomme arbejdsmarkedets behov for erhvervsfaglige og generelle kvalifikationer.

Give de unge grundlag for videreuddannelse.

I dette kapitel diskuteres de eksisterende merkantile erhvervsuddannelser i forhold til disse formålsformuleringer. Nogle aspekter er dog behandlet i andre kapitler, herunder spørgsmålet om rekrutteringen og adgangsvejene samt om videreuddannelsesmulighederne.

4.2.2. Arbejdsmarkedets behov for erhvervsfaglige og generelle kvalifikationer

I den tilvejebragte dokumentation er det tilkendegivet, at kvalifikationskravene generelt er stigende også inden for de merkantile uddannelser. Ikke mindst indførelse af ny teknologi og internationaliseringstendenserne spiller her en rolle. Men også nye krav om kvalitetsstyring, herunder udvikling af total kvalitetskoncepter, og heraf afledede nye arbejdsorganisationsformer, stiller voksende krav til den enkelte medarbejder. Kravene omfatter såvel høje fagligt-produktionsmæssige og tekniske færdigheder som en række mere holdningsprægede kvalifikationer. De sidstnævnte - som ofte kaldes de "bløde" kvalifikationer - indgår sjæl-

dent eksplicit i uddannelsernes mål- og rammebeskrivelser på lige fod med de øvrige mål med undervisningen, blandt andet fordi de ikke udgør undervisningsfag i traditionel forstand, men snarere skal udvikles som et resultat af den samlede uddannelsesproces, herunder skole- og virksomhedskulturen, og af de indlæringsmetoder, som bringes i anvendelse.

Ser man nærmere på de forskellige typer af kvalifikationskrav, kan man skelne mellem en række kategorier:

De produktionsmæssige kvalifikationer består af tekniske kundskaber og færdigheder, som er direkte forbundet med udførelsen af arbejdsopgaverne. De kundskaber og færdigheder, som forudsættes for at udføre en arbejdsopgave - helst en fejlfri udførelse med en rimelig præstationshastighed og med præcision og omhu i udførelsen - hører til denne kategori af kvalifikationer. Evnen til at tilrettelægge, analysere og evaluere arbejdsprocessen er kendetegnende for højt niveau i disse kvalifikationer.

Motivationskvalifikationerne er forbundet med holdninger og værdier og engagementet i arbejdet. Viljen til at kunne fungere og handle, bære ansvar og engagere sig i arbejdspladsens værdier samt viljen til at fremme disse værdier er typiske motivationskvalifikationer.

De sociokulturelle kvalifikationer er væsentlige for det arbejde, der udføres i en proces, hvor resultatet skyldes flere menneskers og gruppers virksomhed. Det kræver interaktionsfærdigheder, evne til at fungere i forskellige roller, til at indpasse sin funktion til de øvriges indsats og til helheden samt til at kunne omgås forskellige mennesker. Interaktionssituationerne bliver bestandigt mere komplicerede og de forandres desuden i takt med internationaliseringen. Medarbejderne bør således kunne forstå andre kulturer og livsformer end deres egne.

Innovative kvalifikationer omfatter blandt andet kreativ opgaveløsning, initiativ og iderigdom. Det gælder om at rumme evnen til at skabe ny kundskab og nye handlemønstre samt at udvikle et kreativt beredskab til nye situationer. De innovative kvalifikationer omfatter evnen til at udvikle ens eget arbejde og eget arbejdsmiljø. På dette område finder vi også væsentlige forudsætninger for udvikling af lederegenskaber og for iværksætterlyst og evner.

Hvis man skal fremme udviklingen af ikke mindst de tre sidstnævnte kvalifikationstyper, må det blandt andet ske gennem tilrettelæggelsen af undervisningen, gennem de anvendte undervisningsmetoder, men også gennem strukturen og de udfordringer, som eleverne møder gennem hele uddannelsesforløbet ikke mindst i den praktiske oplæring i virksomhederne.

4.2.3. De unges krav og forventninger

Det er næppe en overdrivelse at hævde, at 90'ernes unge i almindelighed stiller store krav til deres uddannelsesmuligheder. Det synes at ligge i "tidens ånd", og kommer bl.a. til udtryk i de politiske og kulturelle strømninger som en tendens til at sætte individet i centrum.

Den enkelte elev forventer at være i fokus, og forventer tilbud, som giver mulighed for individuelle forløb, der er tilpasset den enkeltes behov. Uddannelse er i den forbindelse ikke blot et redskab til at opnå en erhvervskompetence, men også et middel til realisering af eget potentiale og udvikling af de individuelle ressourcer. Uddannelsesperioden forventes af mange unge at repræsentere en spændende og positiv oplevelse med rige udfoldelsesmuligheder også af mere interessebetonet art.

Dette perspektiv peger i retning af mangfoldighed og stor spændvidde i de individuelle muligheder.

Ser vi på elevernes veje fra folkeskolen til ungdomsuddannelserne bekræftes dette billede. Hele populationen, som i 1992 påbegyndte en ungdomsuddannelse, repræsenterer ialt 2.607 individuelle veje, målt over en 3-årig periode. For eleverne i handelsskolen udgør tallet 1.125 forskellige uddannelsesforløb.

Det store antal individuelle veje fremkommer ved, at der er medtaget elever, der i løbet af deres uddannelsesforløb vælger at holde pause af forskellig varighed, rx aftjener værnepligt, tager på udlandsophold eller får lønnet arbejde, for derefter at genoptage deres uddannelsesforløb eller skifte til en anden uddannelse.

Herudover kan det konstateres, at en meget bred gruppe af unge i dag går i gang med en ungdomsuddannelse. Med en gruppe på kun 6% af ungdomsårgangen, der ikke påbegynder en ungdomsuddannelse efter folkeskolen, er det oplagt, at den elevgruppe, der går ind i ungdomsuddannelserne bl.a. ved handelsskolerne, møder med meget forskellige evner og forudsætninger.

Den nuværende struktur volder i praksis problemer, idet elever med forskelligt uddannelsesforløb skal føres frem til det samme **mål**. For elever, der begynder på praktikvejen, er der således indlagt 18 ugers indledende skoleundervisning, hvorimod elever, der begynder på den sammenlagte 1.- 2. skoleperiode, går 40 uger på skole. Der er således behov for at vurdere, om den nuværende uddannelsesdifferentiering bør føre til en tilsvarende differentiering af målene. Eller om der i stedet skal ske en harmonisering af skolelængderne i de 2 forskellige indledende forløb.

Ser man på behovet for henholdsvis bredde og specialisering i uddannelserne, rummer dette en afvejning af modsatte rettede hensyn.

Det forudsættes i erhvervsuddannelsesloven, at uddannelserne er brede, blandt andet med henblik på at sikre større omstillingsberedskab hos de færdiguddannede. Og en række af de generelle kvalifikationskrav er fælles for mange uddannelsesretninger. En udskydelse af elevernes endelige valg af specialisering taler også for stor bredde i de indledende dele af uddannelserne.

Modsat vil behovet hos mange elever for en mere praktisk tilrettelæggelse af uddannelserne med et tydeligt præg af den fremtidige erhvervsfunktion tale for en differentiering mellem uddannelserne, efter det faglige indhold, også på et tidligt tidspunkt. En tidlig opøvelse af konkrete færdigheder i forhold til erhvervsfunktionen kan også have betydning for elevernes muligheder for at opnå en praktikaftale. Behovet for en mere praksisrettet undervisning vil give nye muligheder for indlæringsformer, der er i tråd med elevernes motivation og potentiale for at lære nyt.

Forsøgene med mere praksisorienterede 1.- 2. skoleperiode viser foreløbig positive erfaringer. Der er således meget, der tyder på, at specielt de mindre bogligt indstillede elever kan nå de samme mål som mere bogligt motiverede elever, blot ad andre og mere praktisk orienterede veje.

4.2.4. Informatikassistentuddannelsen.

Uddannelsen er som fuldtidsbaseret skoleuddannelse en undtagelse i forhold til lov om erhvervsuddannelser med en godkendelse begrænset i tid. Det er forudsat, at uddannelsen fra den 1. januar 1996 skal ændres til en vekseldannelse, hvilket det faglige udvalg også har arbejdet på.

Det faglige udvalg har gennemført en kvalifikationsanalyse i 1992 og har fremlagt følgende hovedkonklusioner:

"Der er behov i virksomhederne for de kvalifikationer, som informatikassistentuddannelsen sigter imod.

Behovet er størst for regnskabsmæssige funktioner, dernæst prioriteres sprogfunktioner og superbrugerfunktioner, og der lægges kun i mindre grad vægt på informationsfunktioner og mindst på edb-tekniske funktioner.

De personlige egenskaber er af stor vigtighed, og metoder, der sikrer en styrkelse af disse egenskaber, bør prioriteres højt i uddannelsen.

Virksomhederne kan og vil påtage sig at uddanne informatikassistenter i et vekseluddannelsesforløb, såfremt dette er sammensat hensigtsmæssigt. Rapporten peger på, at et vekseluddannelsesforløb bør sammensættes af længerevarende virksomhedsperioder afbrudt af kortere skoleophold".

På dette grundlag besluttede det faglige udvalg, at projektet skulle fortsætte med opstilling af modeller, som kunne tilgodese de ønskede kvalifikationer, som aftagerne ifølge rapporten, havde udtrykt behov for.

I juni 1993 blev rapporten med titlen: "Skitser og overvejelser i VMI-projektets modelleres" færdiggjort (VMI står for VekseluddannelsesModeller i Informatikassistentuddannelsen).

I rapporten lægges tre forudsætninger til grund for opstillingen af forskellige skitser til uddannelsesmodeller. Det drejer sig om erhvervskompetence, studiekompetence og vekseluddannelsesprincippet. Hertil kommer de førnævnte kvalifikationskrav.

Rapporten beskriver 7 forskellige modeller. Ingen af disse kan forene alle krav og forudsætninger til uddannelsen. Modellerne tager alle udgangspunkt i den sammenlagte 1.-2. skoleperiode efterfulgt af en uddannelsestid på 2 - 4 år (dvs. en samlet uddannelseslængde på 3 - 5 år) og med et forskelligt indhold af praktik/virksomhedsforlagt undervisning.

Det Faglige Udvalg for Grundlæggende edb-uddannelser besluttede på denne baggrund at afvente arbejdet i udvalget vedrørende fornyelse af de merkantile uddannelser, idet man formodede, at arbejdet i dette udvalg ville pege på muligheder for bedre faglig koordinering med de øvrige merkantile uddannelser.

4.3. Sammenhæng med hhx

Uddannelsen til højere handelseksamen har, som en to-årig uddannelse, haft tæt sammenhæng med først den 1-årige efg-basisuddannelse og siden 1991 med den sammenlagte 1. og 2. skoleperiode i de merkantile erhvervsuddannelser. Denne sammenhæng har været så tæt, at 1.- 2. skoleperiode er udsat for den kritik, at dette indledende forløb i en erhvervsuddannelse bærer for meget præg af det gymnasiale forløb.

I undervisningsministerens redegørelse til Folketinget blev der lagt op til et udvalgsarbejde, der skulle komme med et grundlag til en ændring af lov om de erhvervsgymnasiale uddannelser. Udgangspunkterne for udvalgsarbejdet var, bl.a. at ændre uddannelsen til højere handelseksamen til en 3-årig uddannelse med optagelse direkte fra grundskolen, og at adskille de erhvervsgymnasiale uddannelser mere fra de grundlæggende erhvervsuddannelser, hvorved det kunne blive muligt at tilrettelægge hver af disse uddannelser i overensstemmelse med deres egne mål. En ny sammenhæng mellem erhvervsuddannelserne og de erhvervsgymnasiale uddannelser kunne så bygge på relevante almene og erhvervsrettede elementer i de to uddannelsesforløb.

Fra det udvalgsarbejde, der derefter er gennemført, kan følgende fremtrækkes: "Det er udvalgets opfattelse, at såvel de erhvervsgymnasiale uddannelser som erhvervsuddannelserne skal tilrettelægges dels under hensyn til elevernes forventninger i forhold til den valgte uddannelse og dels i forhold til uddannelsens egne målsætninger.

De erhvervsgymnasiale uddannelser og erhvervsuddannelserne skal være en del af et samlet system af erhvervsmæssig grunduddannelse, og der må derfor bevares et fællesskab i det indledende forløb, der bl.a. sikrer muligheden for at ændre eller udskyde det endelige valg mellem de to uddannelsesformer."

Videre fremgår det af udvalgets forslag F4, andet og tredje punktum: "Der skal være mulighed for at skifte mellem den erhvervsgymnasiale uddannelse og en erhvervsuddannelse, uanset hvorledes eleven er optaget. Skiftet kan eventuelt betinges af nødvendig supplerings."

4.3.1. Lovændringen og dens forudsætninger

Med dette udvalgs forslag som grundlag blev loven om de erhvervsgymnasiale uddannelser ændret fra juni i år (1994). Med ændringen blev der bl.a. direkte adgang fra 9.

klassetrin i grundskolen til et 3-årigt erhvervsgymnasialt forløb.

En konsekvens af ændringen bliver også, at der bliver indholdsmæssig forskel i det første år af hhx i forhold til den nuværende 1.-2. skoleperiode i de merkantile erhvervsuddannelser.

Forskellen kan udledes af bemærkningerne i lovens forarbejder: "Den ny indledende del af de erhvervsgymnasiale uddannelser rummer både gymnasial undervisning og målene fra en erhvervsuddannelses 2. eller sammenlagte 1.-2. skoleperiode. De gymnasiale fag vil ikke være fag, der er fremmede for erhvervsuddannelserne. Der vil være fag, der indeholder målene fra erhvervsuddannelserne. (...) På det nuværende grundlag forudsættes det, at en ikke dominerende andel af den indledende del bliver gymnasiale fag og resten fra en erhvervsuddannelses 2. eller 1.- 2. skoleperiode."

4.3.2. Skift mellem uddannelserne

Lovændringen tager udgangspunkt i den eksisterende struktur i (i dette tilfælde) de merkantile erhvervsuddannelser, dvs. 1.- 2. skoleperiode.

4.3.2.1. Skift fra hhx til erhvervsuddannelser

I loven om de erhvervsgymnasiale uddannelser § 2, stk. 2, sidste punktum står der: "Den indledende del indeholder gymnasial undervisning og omfatter målene for 2. skoleperiode i en erhvervsuddannelse eller den eventuelt sammenlagte 1. og 2. skoleperiode i en erhvervsuddannelse inden for det merkantile område".

Hhx-elever skal i uddannelsens indledende del således mindst nå de samme mål, som er fastsat for erhvervsuddannelsernes indledende del, det vil dog ikke nødvendigvis ske på præcis samme måde og med præcist det samme nærmere indhold.

Med lovens formulering og under hensyntagen til lovens forarbejder synes der ikke i den eksisterende struktur at være barrierer, der kan forhindre elever, der vil skifte fra hhx efter den indledende del, i at fortsætte i en erhvervsuddannelse i det merkantile område.

Det forventes, at der kommer en bestemmelse i den kommende hhx-bekendtgørelse om, at skolen kan tilbyde elever, der ønsker at skifte fra hhx til en erhvervsuddannelse,

mulighed for at deltage i grundfagenes prøver og gymnasiale enkeltfagsprøver.

For elever med en (afsluttet) højere handelseksamen bør det fortsat være muligt at indgå en uddannelsesaftale inden for det merkantile område. Disse elever bør have merit for relevante forkundskaber og erfaring efter de almindelige meritbestemmelser.

4.3.2.2. Skift fra erhvervsuddannelserne til hhx

1 lov om de erhvervsgymnasiale uddannelser, § 6, stk. 1 og 2 står der om adgang: " Elever, der efter lov om erhvervsuddannelser har gennemført en 2. eller en sammenlagt 1. og 2. skoleperiode, eller som har mindst tilsvarende kvalifikationer, optages efter ansøgning i en erhvervsgymnasial uddannelse efter den indledende del, hvis de efter skolens vurdering forventes at kunne følge undervisningen på tilfredsstillende måde og fuldføre uddannelsen på normal tid. Skolen kan gøre optagelse efter stk. 1 betinget af, at eleven følger bestemte valgfag eller gennemfører supplerende undervisning, så målene med de gymnasial fag nås".

Der er således givet mulighed for, at den modtagende uddannelse kan opstille særlige studiestartsbetingelser.

Her bliver opgaven i givet fald at sikre, at det bliver muligt for elever, der vil skifte fra en erhvervsuddannelse til hhx, at det kan ske med et minimum af supplerende, og da evt. gennem valgfag. Løsningen her vil også afhænge af den fremtidige struktur af de merkantile erhvervsuddannelser.

Indholdet af den supplerende undervisning og omfanget af den tilrettelægges lokalt af skolen. Undervisningen kan foregå i slutningen af det indledende forløb, fx i erhvervsuddannelsernes eksamensperiode, eller i perioden efter skiftet til hhx. Suppleringen kan foregå som faglig undervisning i konkrete faglige emner i en kortere eller længere periode, eller den kan foregå som løbende individuel støtte og vejledning.

4.4. Videreuddannelsesmuligheder

Et af formålene i lov om erhvervsuddannelser er, at uddannelsessystemet skal tilrettelægges således, at det i videst muligt omfang er egnet til at give de uddannelsessøgende grundlag for videreuddannelse.

Det fremgår af bemærkningerne til lovforslaget fra 1988, at "en erhvervsuddannelse skal have en sådan varighed, en sådan struktur, herunder bredde og et sådant indhold, her-

under teoriindhold, at den giver det kvalifikationsniveau, som er en forudsætning for umiddelbar adgang til korte videregående uddannelser. I nogle tilfælde må erhvervsuddannelserne som nu suppleres med enkeltfagskurser eller adgangskurser".

På det merkantile område må disse bemærkninger især sigte på de korte videregående uddannelser på handelsskoler (Handelsakademier) samt videreuddannelse på handelshøjskoler.

En samlet uddannelsesstruktur fra grunduddannelserne og til de højeste niveauer inden for et erhvervs- eller branchesområde bør ideelt set udgøre en helhed, der afspejler de almindeligt forekommende jobfunktioner og den almindelige arbejdsdeling, som præger områdets virksomheder. Samtidig bør der være adgangsveje i forlængelse af grunduddannelserne, som afspejler almindelige eller ønskelige karriere- og advancementsveje på arbejdspladserne.

De personer, der har kvalifikationer til og ønske om at avancere til stillinger med større ansvar, herunder mellemleder- og egentlige ledelsesfunktioner, bør ideelt set have mulighed for at kunne supplere deres praktiske kvalifikationer med relevant teoretisk videreuddannelse. Ud fra dette synspunkt må der være en uddannelsesstruktur, der gør det muligt at fortsætte efter en merkantil erhvervsuddannelse ind i et videreuddannelsesforløb med et minimum af omveje og supplement.

4.4.1. Relevant videreuddannelse

En indfaldsvinkel til problemet vedrørende videreuddannelsesmulighederne er at undersøge, hvad der kan betegnes som "naturlige" videregående uddannelsesmuligheder for personer med en gennemført merkantil erhvervsuddannelse.

De videregående uddannelser, der er nærliggende, er de, der har et merkantilt indhold, som fx:

Handelsakademiuddannelserne,

Merkonomuddannelsen, og

Økonomi- og sprogstudier ved handelshøjskolerne.

Hertil kommer de, der er åbne for informatikassistenter:

Datamatiker og

Datanom.

Om handelsakademiuddannelserne må det bemærkes, at der ikke er tale om én, men en række (ca. 30) forskellige uddannelser, der har en ensartet struktur gennem vekseluddannelsesprincippet. Uddannelserne har forskellige målgrupper og mål. For hver uddannelse nedsættes et uddannelsesudvalg, der er rådgivende om uddannelsen. Uddannelserne oprettes i forbindelse med en branches eller et virksomhedsområdes ønske om at få uddannelsesdækket relevante funktioner på et niveau over de faglige uddannelser.

4.4.2. Adgangs- og studiestartsbetingelser

Den almindelige beskrivelse i dag er, at adgangs- eller optagelsesbestemmelser til videregående uddannelser består af et generelt adgangskrav, som fx kan være en gennemført gymnasial uddannelse, suppleret med nogle mere specifikke studiestartsbetingelser knyttet til den enkelte uddannelse i form af krav om bestemte niveauer i et eller flere fag af central betydning for undervisningen ved det pågældende studium (denne model kendes fx fra adgangsbetingelserne til HD studiet ved handelshøjskolerne, jf. nedenfor).

Indtil i år (1994) har det været muligt for ansøgere med "9. klassetrin i grundskolen eller hertil svarende undervisning og gennemført erhvervsforberedende uddannelse af mindst 3 års varighed - samt kompetence i fagene dansk, engelsk, samfundsfag og matematik svarende til hf-fællesfagsniveau" at komme ind på de erhvervsøkonomiske uddannelser ved handelshøjskolerne.

Med fuld virkning fra 1995 gælder bestemmelserne i bekendtgørelsen fra 1992 om adgangsbetingelser ved visse videregående uddannelser. Denne bekendtgørelse omfatter adgang- og studiestartsbestemmelser til bachelor- og kandidatuddannelser ved universiteter og andre højere læreanstalter.

Efter denne bekendtgørelse har alene ansøgere med en gymnasial eksamen adgang til de nævnte studier. Der er dog givet den enkelte uddannelsesinstitution mulighed for, "at dispensere fra adgangsbetingelser og niveauerne for de krævede supplerende prøver efter optagelsen, hvis ansøgeren skønnes at kunne gennemføre uddannelsen inden for den normerede tid". Det er imidlertid næppe sandsynligt, at denne dispensationsmulighed vil skabe grundlag for optagelse af ansøgere alene med en merkantil erhvervsuddannelse som uddannelsesbaggrund.

4.4.2.1. Handelsakademier

Optagelsesbetingelserne for de enkelte handelsakademier fastsættes efter indstilling fra de respektive uddannelsesudvalg og er som hovedregel en af følgende:

bestået højere handelseksamen,

gennemført en faglig uddannelse inden for handels- og kontorområdet eller

- have anden uddannelsesmæssig baggrund, som efter skolens skøn må antages at gøre det muligt for ansøgeren at gennemføre den videregående uddannelse med fuldt udbytte på normal tid.

Det er dog muligt at fastsætte krav dels til forudgående relevant erhvervsbeskæftigelse, dels til yderligere teoretiske forunderskaber. Betingelser om yderligere teoretiske forunderskaber skal kunne opfyldes ved at følge et eller flere enkeltfagskurser ved handelsskolerne. I de eksisterende handelsakademier stiller ca. halvdelen krav om supplerende kundskaber for ansøgere alene med en merkantil erhvervsuddannelse.

4.4.2.2. Merkonomuddannelsen

Adgang til merkonomuddannelsen har personer, der har gennemført en erhvervsuddannelse. Det betyder, at til det videreuddannelsesforløb har personer, der har gennemført en merkantil erhvervsuddannelse adgang, uden at der skal suppleres med enkeltfagsprøver eller særlige niveauer.

4.4.2.3. Diplomuddannelser

Med bekendtgørelse fra januar 1994 er det muligt for erhvervsskolerne at stille forslag til oprettelse af diplomuddannelser. Disse uddannelser gennemføres under lov om Åben uddannelse og er opbygget efter de samme principper som handelsakademierne (se ovenfor).

Adgangsbetingelserne er en gennemført merkonomuddannelse, teknonomuddannelse, en videregående teknikeruddannelse eller en anden videregående uddannelse på samme niveau.

4.4.2.4. HD-studierne

Til denne uddannelse har personer med en merkantil erhvervsuddannelse adgang med supplement i 5 enkeltfag.

Adgangsbestemmelsen er formuleret således: "Afsluttet

undervisning i grundskolen efter 9. klassetrin eller dertil svarende undervisning samt afsluttet erhvervsforberedende uddannelse af mindst 3 års varighed". Som studiestartbetingelse skal ansøgeren have matematik gennemført på gymnasialt niveau B, regnskabslære/driftsøkonomi på niveau B, engelsk på niveau B, dansk på niveau A og samfundsfag eller samfundsøkonomi på niveau C.

4.4.2.5. Datanom og Datamatiker

Adgang til disse to uddannelser har personer, der har gennemført uddannelsen til informatikassistent.

4.4.3. De merkantile erhvervsuddannelser som grundlag for videreuddannelsesmuligheder

Med bekendtgørelsen fra 1992 om adgangsbetingelser ved visse videregående uddannelser, hvori de fire gymnasiale uddannelser er ligestillet, bliver det mere og mere udbredt, at der stilles krav om en gymnasial uddannelse som adgangsbetingelse også til andre videregående uddannelser (end de der er nævnt i bekendtgørelsen). Det er derfor spørgsmålet, hvordan de nuværende merkantile erhvervsuddannelser styrkes, således at elever med en afsluttet merkantil erhvervsuddannelse kan få adgang til videregående uddannelser.

Der er to forskellige modeller, som kan forbedre elever med en afsluttet merkantil erhvervsuddannelse muligheder for videreuddannelse.

Første model går ud på at styrke de merkantil erhvervsuddannelser i et sådant omfang, at de uden eller med et mindre supplement kan give adgang til videregående uddannelse, uden at de pågældende skal begynde forfra i et gymnasialt forløb.

Anden model er at opbygge et egentligt system af korte videregående uddannelser, som en pendant til de videregående teknikeruddannelser, fx ved en ændring eller supplerings af de nuværende handelsakademier.

Kapitel 5. Forslag til fornyelse af de merkantile erhvervsuddannelser

5.1. Forslag til en styrket introduktion og vejledningsindsats

I forbindelse med udvalgets analyse af forskellige aspekter af de merkantile erhvervsuddannelser, blev indsatsen på introduktions- og vejledningsområdet problematiseret. Analysen peger på, at der i fremtiden både vil være et behov for en indsats, der kan sikre rekrutteringen af et tilstrækkeligt antal kvalificerede elever til de merkantile uddannelser, og samtidig et behov for at styrke de unges grundlag for at foretage uddannelsesvalg.

På denne baggrund har udvalget overvejet, hvilke initiativer der kan bidrage til at bedre situationen.

I gennemgangen af de initiativer, der kan forbedre introduktions- og vejledningsindsatsen, sondres der mellem den indsats, der ligger i folkeskolen, i perioden umiddelbart forud for påbegyndelsen af ungdomsuddannelsen, samt initiativer, der indgår som en del af en integreret del af ungdomsuddannelsen.

5.1.1. En styrket indsats i folkeskolen

Udvalget har konstateret et behov for en styrket vejledningsindsats i folkeskolen.

En styrket vejledningsindsats i folkeskolen må baseres på et tæt samarbejde mellem folkeskolen og de skoleformer, der skal informeres og vejledes om. En grundig og realistisk forberedelse af eleverne til de efterfølgende valgsituationer forudsætter, at de forskellige skoleformer i højere grad åbner sig overfor hinanden og etablerer en løbende kontakt.

Kun ved at lærere og vejledere indbyrdes får et indgående kendskab til hverandres skoleformer og uddannelsesmuligheder, kan der skabes den fornødne viden om og forståelse af de tilbud og muligheder, krav og forventninger som fx handelsskolen byder på.

Nødvendigheden af at skabe et tættere samarbejde mellem erhvervsskoler og folkeskolen skal ses som en erkendelse af, at vejledningen om erhvervsuddannelserne er en yderst vanskelig opgave, der kræver et indgående kendskab til et

komplikeret uddannelsessystem, som er karakteriseret ved mangfoldighed og løbende justeringer i takt med udviklingen på arbejdsmarkedet. Erhvervsskolerne må nødvendigvis støtte og rådgive folkeskolens lærere og vejledere, så de får den fornødne viden og indsigt i skolernes uddannelses-tilbud. En sådan indsats vil samtidig kunne bidrage til, at myter og måske ligefrem fordomme om erhvervsuddannelserne bliver afdækket og helst også aflivet. Udvalget finder, at handelsskolerne i højere grad bør benytte de muligheder, der allerede eksisterer i dag, og samtidig være forberedt og veludrustet til at møde de udfordringer, som den nye folkeskolelov åbner for.

Et af de områder, der i højere grad bør integreres i den løbende vejledning af eleverne, er folkeskolens erhvervspraktik. Denne ordning giver eleverne mulighed for at få et indblik i forskellige beskæftigelsesområder.

Et andet område, der i større omfang kan bidrage til at forbedre den generelle vejledningsindsats, er en øget brug af nye medier i vejledningsindsatsen. Udvalget finder eksempelvis, at der fra centralt hold bør udarbejdes vejledningsmaterialer, der kan bruges direkte i undervisningen i folkeskolen. Udvalget vil finde det hensigtsmæssigt, at de faglige udvalg bør engagere sig direkte i dette arbejde. Materialet bør give et realistisk billede af de beskæftigelsesområder og jobfunktioner, som uddannelserne retter sig imod. Udvalget opfordrer til, at de nye informationsteknologier benyttes for at sikre en alsidig og spændende formidlingsmetode.

Med den nye folkeskolereform er der skabt mulighed for en tættere kontakt mellem folkeskolen og erhvervsskolerne. Med det nye emne "uddannelses-, erhvervs- og arbejdsmarkedsorientering", som et af de centrale kundskabs- og færdighedsområder i folkeskolen er der åbnet for, at eleverne igennem hele skoleforløbet kan få kendskab til området. Udvalget finder, at dette område bør sikres en fremtrædende plads i folkeskolen som en mulighed for at give eleverne et styrket kendskab til spektret af forskellige uddannelses- og beskæftigelsesområder. I den forbindelse foreslår udvalget, at de centralt udarbejdede vejledningsmaterialer bør indeholde materiale, der kan indgå direkte i undervisningen i emnet og således støtte emnet og bidrage til at sikre det den nødvendige placering i skoleforløbet.

Den nye folkeskolelov giver endvidere mulighed for, at elever i 8.-10. klasse kan tilbydes undervisningsforløb, hvor praktisk og teoretisk indhold kombineres i en undervisning, der både kan finde sted på og udenfor skolen. (§9 stk. 5)

Loven skaber således plads til, at folkeskoler i samarbejde med erhvervslivet og erhvervsskolerne kan give eleverne konkrete erfaringer med forskellige praktisk betonedede fag og uddannelser. I dag findes der allerede mange steder et tæt samarbejde mellem tekniske skoler, og visse landbrugs-skoler på den ene side og folkeskoler på den anden baseret på en ordning, hvorefter disse skoler kan søge undervisningsministeriet om tilskud til gennemførelse af præsentationsforløb ved erhvervsskolen af en varighed på op til 2 uger.

Udvalget foreslår, at disse muligheder udvides til også at omfatte handelsskolerne. Udvalget foreslår endvidere, at en udvidelse af ordningen følges op af en kampagne, som gør skolerne opmærksom på de nye muligheder.

Samlet set vil en styrket indsats på uddannelses- og erhvervsvejledningsområdet i folkeskolen bl.a. kunne give eleverne en klarere indsigt i og forståelse af dels spændvidden i valgmulighederne efter folkeskolen og dels af forskelle i skoleformernes undervisningsmetoder, pædagogik og skolekultur samt de erhvervsområder uddannelserne retter sig imod. Man må således formode, at eleverne herved stilles betydeligt bedre i den situation, hvor de skal foretage et skole- og uddannelsesvalg.

5.1.2. En styrket indsats i perioden efter folkeskolen, men forud for påbegyndelsen af en ungdomsuddannelse.

Udvalget har endvidere påpeget et behov for at unge, der ønsker det, kan få mulighed for konkret at afprøve deres evner og anlæg i forhold til de mange forskelligartede ungdomsuddannelser, forud for valg af skoleform og/eller uddannelse.

Udvalget har blandt andet konstateret, at en del elever skifter fra (og til) handelsskolernes uddannelser indenfor det første år. I 1992 forlod 17% af eleverne handelsskolen for at begynde på en anden uddannelse. Samtidig viser flere af de frafaldsundersøgelser, som udvalget har haft forelagt, at der blandt de elever, der er faldet fra, er en del, der oplever et misforhold mellem forventningerne til uddannelsen og de faktiske oplevelser på skolen.

Udvalget foreslår på den baggrund, at handelsskolerne får mulighed for at tilbyde unge, der ønsker det, et introduktions- og vejledningsforløb forud for de enkelte kompetencegivende erhvervsuddannelser, hvorigennem de unge kan

stifte bekendtskab med de forskellige uddannelsesmuligheder, og herunder med de krav og forventninger, som eleverne møder i de forskellige uddannelser. Formålet med forløbet bør svare til formålet med 1. skoleperiode i de tekniske uddannelser, men som et frivilligt tilbud og med mulighed for langt større fleksibilitet i den tidsmæssige udstrækning.

Den enkelte elev bør kunne sammensætte et forløb, der tidsmæssigt og indholdsmæssigt svarer til vedkommendes behov. Nogle vil eksempelvis kun have behov for en kort periode, hvor eleven bliver bekræftet i et valg, som er truffet forinden. Andre vil måske have brug for en lidt længere periode til at forbedre basale færdigheder, som er væsentlige i den ønskede uddannelse. Atter andre vil have behov for længerevarende forløb, måske helt op til et års varighed for at kunne være tilstrækkeligt forberedt på en valgt uddannelse. Eleven skal have mulighed for at afprøve sig selv gennem både praktiske, teoretiske, og - først og fremmest - autentiske og realistiske opgaver.

En sådan konstruktion vil give handelsskolerne mulighed for at vise potentielle elever, hvad skolerne står for, hvilke uddannelser der udbydes, og hvilke traditioner og udfoldelsesmuligheder der følger med valget af handelsskolen.

Introduktions- og vejledningsforløbet vil også kunne omfatte samarbejde mellem flere forskellige skoleformer. Det vil således give en bredde i introduktionen til den uafklarede elev, der endnu ikke har besluttet sig for, hvilken skoleform og uddannelse vedkommende ønsker at vælge. Man kan organisere et forløb, hvor eleven afprøver sig selv i forhold til flere forskellige skoleformers uddannelsesudbud, undervisningsmetode og kultur. Ved disse "smagsprøver" bliver det lettere for eleverne at afstemme evner og interesser med den virkelighed, som de vil møde på de forskellige uddannelsessteder.

Et sådant introduktions- og vejledningsforløb vil endvidere kunne indgå i forbindelse med opbygningen af såkaldte "kombinerede brobygningsforløb". Her er der tale om samarbejde mellem en afgivende og en modtagende skole, hvor man i fællesskab tilrettelægger et sikkert overgangsforløb, der fx forbinder folkeskolen med en af de efterfølgende skoleformer. Der er allerede lavet en del forsøg med sådanne kombinerede brobygningsforløb. Et eksempel er de såkaldte TeklO forløb, som i et 40 ugers uddannelsesforløb kombinerer folkeskolens 10. klasse og de tekniske erhvervsuddannelsers 1. skoleperiode. Med opbygningen af

særlige introduktionsforløb på handelsskolen vil det være muligt at indgå i sådanne brobygningsinitiativer. Det vil åbne for kombinationsforløb ikke blot med folkeskolen men med mange forskellige skoleformer, projekter m.v. Her tænkes fx på daghøjskoler, produktionshøjskoler, AMU-centre, beskæftigelsesprojekter og efterskoler.

5.1.3. En styrket indsats som led i erhvervsuddannelserne

Udvalgets kommissorium forudsætter, at udvalgets forslag indebærer, at uddannelserne i højere grad end nu, fra begyndelsen skal bære præg af det beskæftigelsesområde, de retter sig imod.

Dette skal ses på baggrund af, at behovet for at træffe et valg i forbindelse med uddannelserne ikke ophører ved påbegyndelsen af et uddannelsesforløb ved en handelsskole. Det endelige uddannelsesvalg træffes som hovedregel først efter nogen tid. Det er fortsat nødvendigt at tage stilling til de forskellige specialiseringsmuligheder og til udbudet af valgfag.

De valg, eleverne træffer i løbet af de indledende dele af en merkantil erhvervsuddannelse, har således betydning for deres fremtidige beskæftigelses- og videreuddannelsesmuligheder.

Udvalget skal derfor foreslå, at der såvel i forbindelse med fastsættelsen af mål og rammer for uddannelserne som ved den konkrete planlægning af undervisningen skabes rum for en tilrettelæggelse, der giver eleverne mulighed for at arbejde med realistiske og konkrete arbejdssituationer for ad denne vej at få styrket kendskabet til de praktiske og teoretiske færdigheder, som kræves i de enkelte uddannelser og fag. Konkret vil dette bl.a. kunne fremmes ved, at man inddrager de erfaringer, der er gjort i forbindelse med simu-virksomhed m.m., projektforsøg og andre arbejdsformer, der aktiverer og engagerer eleverne i autentiske problemstillinger fra de forskellige erhvervs- eller brancheområder. Udvalget foreslår endvidere, at man systematisk nyttiggør erfaringerne fra de igangsatte forsøg med at tilrettelægge en sådan undervisning. Endelig foreslår udvalget, at der gøres en ekstraordinær indsats med forsøgs- og udviklingsarbejde, der har til formål at videreudvikle hele dette område. Udviklingsarbejdet bør munde ud i vejledningsmateriale, der kan støtte de faglige udvalg og skolerne i disse bestræbelser.

Desuden skal eleven tidligt i forløbet præsenteres for forskellige valgfagsmuligheder samt for de konsekvenser, valg af valgfag har for et eventuelt uddannelsesskift inden for området, herunder til hhx.

5.2. Forslag til ændret struktur

I det følgende skitseres et forslag til en række fornyelser af struktur, mål og indhold samt pædagogik/formidling i de merkantile erhvervsuddannelser. Der tages udgangspunkt i den dokumentation og de problematiseringer, der tidligere er fremlagt.

Forslagene sigter mod at realisere forudsætningerne i udvalgets kommissorium.

Forslagene i følgende skitse forsøger tilsammen at tilgodese disse forudsætninger i kommissoriet. Efter et generelt afsnit behandles problemstillingerne i tre hovedafsnit: et om struktur, et om mål og indhold, samt et om pædagogik/formidling.

5.2.1. Generelt

De krav til udvalgets forslag, der er nævnt i kommissoriet, forudsætter en nøje afvejning af en række hensyn og behov, som i flere tilfælde kan være indbyrdes modstridende og dermed vanskelige at forene i et og samme system.

Arbejdsmarkedets kvalifikationsbehov er i et vist omfang identificeret i de rapporter og delrapporter, som udvalget har modtaget. Det er kendetegnende, at der er tale om ændrede, større og mere varierede kvalifikationsbehov. I den forbindelse identificeres også kvalifikationsbehov på forskellige niveauer inden for en række brancheområder.

Udvalget skelner mellem følgende kategorier af kvalifikationskrav til arbejdskraften (jf. kapitel 4.2.):

- * de produktionsmæssige kvalifikationer
- * motivationskvalifikationer
- * de sociokulturelle kvalifikationer og
- * de innovative kvalifikationer.

Disse mangeartede kvalifikationskrav indebærer, at der skal ske en omhyggelig afvejning ikke blot i forbindelse med udformningen af de enkelte uddannelsers mål og rammer, men også i forbindelse med organiseringen og tilrettelæggelsen af undervisningsforløbene på skolerne.

Der må bl.a. findes en balance mellem kravene om aktuelle, konkrete færdigheder og paratviden på den ene side og behovet for udvikling af mere "langtidsholdbare" forudsætninger på den anden side, herunder af evne til at tilegne sig ny viden i fremtiden.

Udvikling og læring er ikke alene et spørgsmål om indhold i læreplaner, men er også et spørgsmål om de omstændigheder, hvorunder læringen/oplæringen foregår, altså organiseringen, fra uddannelsens struktur til spørgsmål om tilrettelæggelse, undervisnings- og omgangsformer. Sammenhængen mellem målene, undervisningsmetoderne og -kulturen er vigtig. Sigter uddannelserne fif mod at udvikle elevernes modenhed og selvstændighed, bør dette bl.a. afspejle sig i, at eleverne gradvis gennem uddannelsesforløbet får større selvstændigt ansvar for løsning af arbejdsopgaver, og dermed oplever at have medindflydelse i det daglige. Udvikling af analytiske færdigheder stiller naturligvis på tilsvarende måde krav om, at eleverne stilles over for opgaver og sættes i situationer, der medvirker til at udvikle disse færdigheder.

Det er vigtigt, at disse betragtninger gælder for såvel skole- som praktikdelen af uddannelserne. Skoleundervisningen har til opgave at perspektivere indlæringen i praktikperioderne. Det er vigtigt, at skole- og praktikdelen supplerer og understøtter hinanden også gennem den "kultur", der formidles.

Der må endvidere ske en afvejning mellem hensynet **til**, at uddannelserne tidligt bærer præg af det beskæftigelsesområde, som uddannelserne retter sig imod (jf. udvalgets kommissorium) og hensynet til, at uddannelserne skal rumme den fornødne faglige og beskæftigelsesmæssige bredde. I den forbindelse er det bl.a. centralt, at eleverne ikke oplever en unødvendig "båsning" i en af de merkantile erhvervsuddannelser på et tidligt tidspunkt i uddannelsesforløbet. Samtidig bør det undgås, at elever, der sigter mod en fremtid inden for et bestemt beskæftigelsesområde, oplever at blive bremsset eller hæmmet i uddannelsesforløbet af krav og betingelser, som stilles fra andre områder - det være sig et helt andet beskæftigelsesområde eller fx fra den erhvervsgymnasiale uddannelse. Det skal her nævnes, at udvalgets forslag til en styrket indsats på introduktions- og vejledningsområdet må forventes at medvirke til, at de unge i fremtiden foretager et mere sikkert uddannelsesvalg. Dette valg vil kunne ske på basis af en realistisk afprøvning af evner, anlæg og interesser i forhold til det indhold og de krav, som de enkelte uddannelser stiller eleverne overfor.

Skoleperiodernes længde bør afstemmes med karakteren af de mål og delmål, der er med uddannelsen. Udviklingen af teoretiske færdigheder og arbejde med abstrakte problemstillinger forudsætter erfaringsmæssigt undervisning gennem længere, sammenhængende perioder, mens mere konkret, færdighedspræget indlæring kan ske inden for rammerne af kortere skoleperioder.

Uddannelsestrukturen, herunder antallet og den tidsmæssige udstrækning af skoleperioderne, skal samtidig tilgodese hensynet til virksomhedernes behov for at tilrettelægge praktikken på en fornuftig måde, således at de kan opnå en jævn og hensigtsmæssig rytme i deres planlægning. Også her bliver der tale om at måtte afveje det ene med det andet.

5.2.2. Struktur

Der er i udvalget fremlagt forskellige forslag til, hvordan behovene for øget fleksibilitet i uddannelsesstrukturen kan tilgodeses uden at det går ud over hensynet til enkelhed og gennemskuelighed.

Undersøgelserne af kvalifikationskravene viser også, at en stor del af beskæftigelsesområdet er præget af voksende kvalifikationskrav; krav, som ikke fuldtud vil kunne opfyldes inden for rammerne af de eksisterende merkantile erhvervsuddannelser. Det skal i den forbindelse noteres, at analyseprojekterne peger imod, at der er en vækst såvel i antallet af jobs, der kræver høje (og voksende) kvalifikationer hos medarbejderne, som i antallet af jobs, der forudsætter brede, og knap så høje kvalifikationer. Samtidig peger analyserne mod en reduktion i antallet af smalle rutinejobs.

På baggrund af ovenstående generelle overvejelser vedrørende de fremtidige uddannelser, skal udvalget indstille, at følgende principper lægges til grund ved de faglige udvalgs udformning af den fremtidige uddannelsesstruktur:

Strukturen bør af hensyn til bredde, overskuelighed og enkelhed rumme så få separate uddannelser som muligt. Den væsentlige del af specialiseringen bør ske i forbindelse med praktikoplæringen. På denne baggrund bør de faglige udvalg foretage en nøje vurdering af, om nogle af de eksisterende uddannelser med fordel vil kunne sammenlægges i fælles uddannelser. Det bør også overvejes, hvorvidt der er behov for nye uddannelser

evt. med en mere differentieret vifte af specialer og specialfag end de nuværende.

- * Udvalget har gennem de fremlagte kvalifikationsanalyser fået dokumenteret, at der på de merkantile erhvervsuddannelsers beskæftigelsesområder er behov for kvalifikationer med forskellige grader/kombinationer af bredde og specialisering. Der er enighed om, at dette bør udmøntes i en uddannelsesstruktur, hvor der - efter de faglige udvalgs vurdering inden for relevante uddannelsesområder - tilrettelægges forskellige uddannelsesforløbsmuligheder, som afspejler disse forskellige grader og kombinationer af bredde og specialisering. Disse forløb må forventes at give forskelle i samlet uddannelsestid og forskelligt omfang af skole- og praktikundervisningen. Der bør dog ikke tilrettelægges uddannelsesforløb af kortere varighed - skole- og praktikmæssigt - end de nuværende. Det indebærer, at de længere forløb bør rumme både et kvalitativt og et kvantitativt løft af hele det samlede uddannelsesforløb, som vil forudsætte en udvidelse af såvel skole- som praktiktid i forhold til de nuværende uddannelser eller uddannelseslinier. Denne differentierede struktur bør udformes, så det på relevante områder sikres, at elever, der har gennemført et grundlæggende uddannelsesforløb, kan vende tilbage og supplere uddannelsen og derved opnå den kompetence, som er knyttet til det længerevarende forløb.
- * Elevernes valg af specialisering bør ske så sent som muligt. Det anbefales, at uddannelserne har en fælles ramme i 2. skoleperiode, således at eleverne ikke afskæres fra at vælge bestemte uddannelser/specialer. Det bør imidlertid samtidig være muligt for eleverne i de indledende dele af uddannelserne at tone deres uddannelsesforløb efter bestemte branchemæssige eller interesse-mæssige ønsker. Af hensyn til at sikre elevernes mulighed for - undervejs i det indledende forløb - frit at kunne vælge uddannelsesretning, er det afgørende, at der mellem de faglige udvalg sker en koordinering af indhold i og varighed af den fælles ramme.
- * Hensynet til fleksibiliteten i elevernes valgmuligheder bør føre til en udvidelse af de eksisterende valgfagsordninger. Hensynet til valgfagsmuligheder i den indledende skoledel bør dog afbalanceres med hensynet til fagligt niveau og bredde, overskuelighed og den enkelte elevs forankring i et socialt miljø på skolen.
- * Under hensyntagen til karakteren af de mål, som ele-

verne skal nå i de indledende dele af de merkantile erhvervsuddannelser, foreslås det, at varigheden af 2. skoleperiode bliver mindst ét år. Varigheden af 2. skoleperiode indstilles af de relevante faglige udvalg.

- * Man bør ved planlægning af skoleperiodernes placering i uddannelsesforløbet sikre, at virksomhederne får mulighed for at planlægge en passende rytme i indtaget af unge og i praktikforløbet.

Det skal fortsat være muligt at starte henholdsvis på skole og i virksomhed. Der skal fortsat være fælles slutmål for de to uddannelsesveje, og skoledelen skal i kombination med praktikdelen fremover tilrettelægges, så dette er realistisk. Den nuværende model med generel stor forskel på skoleforløbene kan ikke opretholdes. Elever, som har gennemført hhx eller en anden gymnasial uddannelse, bør - uanset om de påbegynder uddannelsen via skole- eller praktikadgangsvejen - have merit for opnåede relevante forudsætninger og erfaringer.

- * Uddannelserne bør afsluttes med en faglig prøve. Prøven bør tilrettelægges, så den omfatter målene med såvel skole- som praktikdelen af uddannelsen. Såfremt det hensigtsmæssigt lader sig gøre, bør prøven udformes i tilknytning til et gennemført projektarbejde.
- * Det var i forbindelse med godkendelsen af informatikassistentuddannelsen en forudsætning, at uddannelsen efter en overgangsperiode skulle overgå til vekseluddannelsesprincippet.

Med henblik på at opfylde denne forudsætning foreslås det, at der med virkning fra august 1995 iværksættes forsøg med en eller flere modeller for vekseluddannelsesforløb i uddannelsen. Mindst et forsøgsforløb bør sammenknytte informatikassistentuddannelsen med kontoruddannelsen i et administrativt uddannelsesforløb med speciale inden for informatikområdet.

Sideløbende med iværksættelsen af forsøg bør der gennemføres en adgangsbegrænsning til informatikassistentuddannelsen, således at det samlede indtag i uddannelsen (incl. forsøgsforløbene) ikke overstiger indtaget i 1994. Denne adgangsbegrænsning forudsættes afviklet i takt med, at uddannelsen i sin helhed efter forsøgsperioden overgår til vekseluddannelsesprincippet. Forsøgsperioden bør ikke overstige 2-3 år.

Uddannelsesforsøg(ene) bør tilrettelægges inden for rammerne af erhvervsuddannelseslovens almindelige bestem-

melser med de ændringer, som følger af udvalgets øvrige indstillinger.

5.2.3. Mål og indhold

Fastlæggelsen af målene og indholdet i uddannelserne må tage udgangspunkt i de bredt formulerede formål med erhvervsuddannelserne, herunder naturligvis i de kvalifikationskrav, der fordres på arbejdsmarkedet.

Det er her væsentligt, at det ikke blot er "de produktionsmæssige kvalifikationer", som målbeskrives. Også de øvrige kvalifikationskrav (motivations-, sociokulturelle og innovative kvalifikationer) til arbejdskraften må indarbejdes som mål, der skal nås, og som - så langt det er muligt og forsvarligt - også bliver underkastet en evaluering.

Indholdet bør i høj grad organiseres i temaer og emner, som tilsammen danner en helhed. Omdrejningspunktet bør være en identifikation af de kerne- og profilområder, som skal være de merkantile erhvervsuddannelsers særlige fordybelsesområder.

Erhvervsuddannelsesloven opererer med 4 fagtyper (grundfag, områdefag, specialefag og valgfag). Der er ikke i loven begrænsninger i mulighederne for, at der inden for disse faggrupper kan beskrives forskellige niveauer og et spektrum af valgmuligheder for eleverne i forhold til det konkrete indhold. Det vil fx være muligt at give eleverne mulighed for at vælge blandt flere specialefag inden for et specialeområde. På tilsvarende måde kan grundfagsundervisningen i højere grad end i dag udbydes på forskellige niveauer med henblik på en større hensyntagen til den enkeltes forudsætninger. Denne mulighed for variation i faggrupperne åbner for en væsentlig mere fleksibel fagstruktur med muligheder for, at eleverne kan foretage en mere personlig tilpasning med hensyn til både niveau og indhold.

Udvalget indstiller:

- * at ikke blot de videns- og færdighedsprægede faglige mål, men også de personlige og generelle kvalifikationskrav, jf. afsnit 4.2., målbeskrives i uddannelsesbekendtgørelserne. De sidstnævnte krav bør også - i den udstrækning det anses for rimeligt og hensigtsmæssigt - omfattes af evalueringsplanerne.
- * at undervisningen gennemføres med vægt på en pædagogisk differentiering i forhold til elevernes forskellige forudsætninger. Desuden bør fagrækken - især i den

fremtidige 2. skoleperiode - udbydes på forskellige niveauer og med vekslende grader af praksisorientering. Kun herved vil det være muligt at tilgodese spredningen i elevernes interesser, forudsætninger og behov.

5.2.4. Pædagogik og formidling

Hvis ovenstående målsætninger om større fleksibilitet og en indarbejdelse af de personlige kvalifikationer i uddannelsesmålene skal realiseres, vil det kræve, at skolerne radikalt ændrer den nuværende undervisningsform med en næsten ubrudt fagdelt klasseundervisning. Denne undervisningsform bør suppleres med et bredt spektrum af andre metoder, som tilsammen understøtter uddannelsernes erhvervsforberedende sigte.

Der skal fortsat lægges vægt på opnåelse af de nødvendige faglige færdigheder, men samtidig skal undervisningen tilrettelægges med henblik på opnåelse af de mere personlige og generelle kvalifikationer. Derfor bør elevens hverdag bestå af en kombination af foredrag/forelæsninger, af gruppearbejde, klasseundervisning, individuelt arbejde blandt andet i værksteder, hvor de teoretiske færdigheder afprøves i praksis. Ved at arbejde mere problemorienteret og med tværfaglige projekter opbygges og styrkes de unges personlige kvalifikationer. Problemstillinger skal have åbne løsningsmuligheder og ikke blot et enkelt, entydigt facit. Eleverne skal lære at samarbejde, at formulere sig, at kunne tage et ansvar for egen uddannelse, at kunne holde aftaler, at kunne stå ved sig selv, at sætte sig igennem m.m.

En struktur med en ændret pædagogik kan lære eleverne at forholde sig til forandring, udvikle omstillingsevne og -bevidsthed. Dette kan understøttes af, at eleverne gøres aktive i den løbende evaluering af undervisningen.

En organisering og tilrettelæggelse, der har dette sigte, vil indebære, at eleverne kan arbejde ud fra egne behov og forudsætninger, at de kan opleve hverdagen som en helhed, samtidig med at de vil kunne erkende sammenhængen mellem kvalitet i arbejdet og kvaliteten af egen indsats.

Samtidig vil eleverne gennem oplevelsen af et åbent læremiljø kunne se skolen som et stimulerende værested, som forener faglige udfordringer og spændende oplevelser i hverdagen. Flexibiliteten vil stille krav til de unges selvstændighed og -disciplin, men også give plads for medindflydelse fra deres side. En sådan omlægning vil samtidig give behov for en styrket vejledning.

Den beskrevne formidling vil forudsætte en mærkbart ændret lærerrolle. Hvor den historiske udvikling i lærerrollen har været beskrevet som en bevægelse fra "vidensejeren" til "vidensformidleren" bør nu tilføjes en bevægelse over imod læreren som "katalysator". Vidensformidlingen må suppleres med læreren som igangsætter af læreprocesser hos eleverne (katalysatoren), hvilket i særlig grad harmoniserer med behovet for at udvikle de mere holdningsprægede kvalifikationer. Udvalget finder det i al væsentlighed realistisk at kunne nå hovedmålsætningerne inden for en 3-årig periode.

En omlægning af pædagogik og formidling, som her beskrevet, vil derfor forudsætte en meget betydelig efteruddannelsesindsats i forhold til såvel lærerne som til skolernes ledelser, idet kun de færreste har erfaringer med en sådan tilrettelæggelsesform. Det er vigtigt, at også deltidsansatte lærere bliver medtænkt i denne indsats.

Forandringer i retning af ovenstående vil utvivlsomt tage tid, idet der også vil være behov for at tilvejebringe nye læremidler på en række områder.

Det er naturligvis umuligt at forestille sig omstændigheder, hvorunder det skulle være muligt så at sige "over natten" med et helt skolesystem at gå over fra én form til én anden. Der må under alle omstændigheder blive tale om et længerevarende omstillings- og udviklingsforløb.

Efter fastlæggelsen af den ændrede struktur vil der derfor skulle sættes på en meget betydelig pædagogisk udviklingsindsats i handelsskolen.

Udvalget indstiller:

- * at handelsskolerne radikalt må ændre den nuværende undervisningsform, således at såvel de faglige som de personlige og generelle kvalifikationer fremmes gennem en kombination af forskellige former for undervisning, og således at fleksibiliteten stiller krav til de unges selvstændighed og giver plads for elevernes medindflydelse.
- * at uddannelsesbekendtgørelserne udformes således, at det tydeligt fremgår, at der stilles krav om anvendelse af pædagogiske metoder og arbejdsformer, der tilsammen afspejler det samlede spektrum af uddannelsens forskellige typer af kvalifikationskrav.
- * at elevernes øgede indflydelse på tilrettelæggelsen af deres undervisningsforløb bør suppleres med en styrket vejledningsindsats.

- * at der skal ske en betydelig efteruddannelsesindsats for såvel skolens ledelse som den samlede lærergruppe.
- * at der skal sættes på en betydelig pædagogisk udviklingsindsats på handelsskolen.
- * at fagkonsulentressourcerne i Erhvervsskoleafdelingen sættes ind på at understøtte denne pædagogiske opgave.

5.3. Indstilling vedrørende videreuddannelsesmuligheder

Udvalget har gennem sin analyse konstateret, at viften af videreuddannelsesmuligheder for personer med en merkantil erhvervsuddannelse er begrænset.

Udvalget lægger betydelig vægt på, at der etableres en vifte af relevante videreuddannelsesmuligheder for personer med en merkantil erhvervsuddannelse, således at ingen uddannelseslinier fremstår som en blindgyde.

På denne baggrund indstiller udvalget:

- * at det gennem fastlæggelse af struktur, mål og indhold i de fremtidige merkantile erhvervsuddannelser sikres, at uddannelserne fastholder og udbygger elevernes mulighed for at fortsætte i en relevant videregående uddannelse, evt. med et minimum af supplerings.
- * at undervisningsministeren tiltræder KVV-udvalgets indstilling til adgangsbetingelser til handelsakademier for så vidt angår personer med en merkantil erhvervsuddannelse.
- * at der tilrettelægges sammenhængende studiekompetencegivende suppleringsstilbud i form af et eller flere fleksible forløb som umiddelbart kan tilpasses de kommende merkantile erhvervsuddannelser, fx i form af modulforløb, der enten kan gennemføres som et sammenhængende fuldtidsforløb eller i form af enkeltmoduler på enkeltfagsbasis. Dette tilbud skal fremtræde som et reelt tilbud til de fagligt uddannede, med henblik på at disse kan opnå en formel studiekompetence i forhold til adgangen til de videregående uddannelser.

Kapitel 6 Iværksættelse af de foreslåede fornyelser samt retlige og økonomiske konsekvenser heraf

6.1. Indstilling om iværksættelse af fornyelsen

Udvalget anbefaler, at såvel de retlige som de fornødne økonomiske rammer for iværksættelsen af udvalgets forslag tilvejebringes så hurtigt som muligt. Det er i denne forbindelse væsentligt, at de lovgivningsmæssige rammer kommer på plads allerede i folketingssamlingen 1994/95.

Med hensyn til tidspunktet for iværksættelsen af de foreslåede frivillige introduktions- og vejledningsforløb indstiller udvalget, at der sker en koordinering over til de igangværende overvejelser om ændringer af 1. skoleperiode, jf. blandt andet den seneste indstilling herom fra Erhvervsuddannelsesrådet. Endvidere bør der koordineres med iværksættelsen af de foreslåede "brobygningsinitiativer", jf. betænkning nr. 1281 vedrørende brobygning mellem grundskolen og ungdomsuddannelserne.

Iværksættelsen af de af udvalget foreslåede fornyelser af de merkantile erhvervsuddannelser bør ske i fuldt omfang med virkning fra skoleåret 1996/97. Imidlertid finder udvalget det vigtigt, at der skabes mulighed for, at alle skoler allerede i skoleåret 1995/96 - i det omfang skolerne er parate hertil - kan tilbyde eleverne at melde sig på særlige forsøgshold, hvor man gennemfører forsøg med de fornyede uddannelser. Herved kan sikres en gradvis opbygning af skolernes beredskab til at gennemføre undervisningen på de ændrede betingelser. Der bør med henblik på disse forsøg fastsættes et særligt taxameter på finansloven.

Arbejdet i de faglige udvalg, med at tilvejebringe det fornødne grundlag for forsøgsundervisningen i skoleåret 1995/96, bør iværksættes umiddelbart efter årsskiftet 1994/95.

6.2. Retlige konsekvenser

En iværksættelse af udvalgets indstillinger om struktur indebærer, at lov om erhvervsuddannelser skal ændres på en række punkter.

Det fremtidige introduktionsforløb mellem grundskolen og erhvervsuddannelserne vil således forudsætte ændringer i bestemmelserne om 1. skoleperiode (§ 10 i loven).

En uddannelsesstruktur, der indebærer en 2. skoleperiode på mindst 40 uger, har til konsekvens, at § 11 skal ændres.

Endelig bør det overvejes, om der bliver behov for at ændre § 12 vedrørende uddannelsernes længde og varighed af skoledelen.

6.3. Økonomiske konsekvenser

Der bør afsættes de nødvendige ressourcer til omlægning af pædagogik og efteruddannelse af lærere m.v. Sikringen af de nødvendige ressourcer til omstillingsprocessen må såvel centralt som lokalt gives meget høj prioritet. Tilsvarende må der sikres tilstrækkelig økonomi til den efterfølgende drift.

Erhvervsskoleafdelingen har foretaget de økonomiske overslagsberegninger, som indgår i de følgende to afsnit.

6.3.1. De merkantile erhvervsuddannelser

Udvalgets kommissorium forudsætter, at det forslag til ændret uddannelsesstruktur, som udvalget fremsætter, igen vil gøre erhvervsuddannelserne til hovedadgangsvej til en faglært status på det merkantile område. En sådan ændring vil ikke kunne ske på én gang, men i løbet af en periode. En klar forbedring af erhvervsuddannelserne må forventes at resultere i, at en del af elevstrømmen vil flytte fra den 3-årige hhx til de merkantile erhvervsuddannelser.

Det er ikke muligt på grundlag af de foreløbige principper for en ny uddannelsesstruktur at gennemføre konkrete beregninger af de økonomiske konsekvenser.

Det må imidlertid forudsættes, at den foreslåede forbedring af indhold og fornyelse af pædagogikken vil betyde, at undervisningstaxameter og arealnorm (og dermed drifts- og bygningstaxameter) må forbedres.

En ændring af informatikassistentuddannelsen gennem forsøg med vekseluddannelsesmodeller, og på længere sigt en egentlig vekseluddannelse, vil også påvirke økonomien.

En grov vurdering af de økonomiske konsekvenser peger i retning af, at hvis blot 10% af den nuværende tilgang flytter fra hhx til erhvervsuddannelserne, vil dette sikre, at der er sammenhæng i økonomien, også selv om en del af erhvervsuddannelserne får forlænget skoleundervisningen i forhold til de eksisterende modeller og opnår forbedrede taxametersatser.

6.3.2. Introduktionsforløb

I forbindelse med indstillingen om forbedret overgang mellem grundskole og ungdomsuddannelse ved indførelse af introduktionskurser for folkeskoleelever på handelsskolerne og en ny frivillig 1. skoleperiode kan der opstilles følgende økonomiske overvejelser:

Begge disse typer kurser forventes at kunne fungere forsvareligt ved anvendelse af et samlet taxameter til undervisning, fællesdrift og bygningstilskud på et niveau mellem det nuværende taxameter for den sammenhængende 1.- 2. skoleperiode (37.900 kr. pr. årselev i 1995-niveau) og det nuværende taxameter for 3. og efterfølgende skoleperioder (46.700 kr. pr. årselev i 1995-niveau). Som en regnestørrelse er der nedenfor anvendt en takst på 44.500 kr. pr. årselev.

10.000 elever i grundskolens afgangsklasse (9. klassetrin) på hver 1 uges introduktionskursus på en handelsskole vil udgøre 250 årselever og udløse et tilskud på 11.125.000 kr.

- * 1.000 elever på 10 ugers brobygningsforløb ("1. skoleperiode") vil ligeledes udgøre 250 årselever og udløse et tilskud på 11.125.000 kr.

Litteratur og dokumentation

Love og bekendtgørelser

- * Lov om erhvervsuddannelser (lovbekendtgørelse nr. 789 af 28. september 1993).
- * Lov om erhvervsskoler (lovbekendtgørelse nr. 689 af 20. juli 1994).
- * lov om de erhvervsgymnasiale uddannelser til højere handelseksamen og højere teknisk eksamen (lovbekendtgørelse nr. 495 af 10. juni 1994).
- * Bekendtgørelse om erhvervsuddannelser (nr. 87 af 12. februar 1990).
- * Bekendtgørelse om uddannelsen til informatikassistent (nr. 181 af 19. marts 1992).
- * Bekendtgørelse om finansuddannelsen (nr. 356 af 1. juni 1993).
- * Bekendtgørelse om engroshandelsuddannelsen (nr. 264 af 14. april 1994).
- * Bekendtgørelse om kontoruddannelsen (nr. 271 af 15. april 1994).
- Bekendtgørelse om uddannelsen til dekoratør (351 af 9. maj 1994).
- * Bekendtgørelse om uddannelsen til salgsassistent (nr. 507 af 14. juni 1994).

Rapporter m.v.

- * Undervisningsministerens redegørelse til Folketinget om Uddannelse til Alle, november 1993.
Frafald - erfaringer og dokumentation, Undervisningsministeriet, oktober 1994.
- * "Hvorfor falder de fra i Århus?", rapport fra en undersøgelse på Århus Købmandsskole i skoleårene 1991/92 og 1992/93, Undervisningsministeriet, november 1994.
- * Rapport fra udvalget vedrørende de erhvervsgymnasiale uddannelser, Undervisningsministeriet, 1994.
- * "Evaluerings af hhx" (3 bind), rapport fra en evaluering af hhx gennemført i første halvår af 1994, Undervisningsministeriet, august 1994.

Betænkning om brobygning mellem grundskolen og ungdomsuddannelserne, Undervisningsministeriet, november 1994.

Oplæg om justering af formen for 1. skoleperiode, Undervisningsministeriet, november 1994.

Skolepraktik, rapport om erfaringer 1993-94, Undervisningsministeriet, oktober 1994.

"Analyse af den sammenlagte 1. og 2. skoleperiode", 1. delrapport med bilag fra De Faglige Udvalg for Detailhandels-, Engroshandels-, Kontor- og Grundlæggende edb-uddannelser, august 1994.

"Analyse af den sammenlagte 1. og 2. skoleperiode", "Virksomhedsindgangsvejen", midtvejsnotat fra De Faglige Udvalg for Detailhandels-, Engroshandels-, Kontor- og Grundlæggende edb-uddannelser, november 1994.

- * "Butikselevers forventninger til deres uddannelse", hovedrapport fra en kvalitativ undersøgelse fra Det Faglige Udvalg for Detailhandelsuddannelser og Europæisk Center for Kompetenceanalyse, august 1994.

Delrapport fra delanalysen "Kvalifikationsudvikling i detailhandelen II", fra Det Faglige Udvalg for Detailhandelsuddannelser, maj 1994.

- * Delrapport fra delanalysen "Kvalifikationsudvikling i detailhandelen III", fra Det Faglige Udvalg for Detailhandelsuddannelser, juni 1994.
- * Midtvejsrapport med resumé fra projektet: "Fremtidens Administrationsuddannelse" fra Det Faglige Udvalg for Kontoruddannelser, november 1994.
- * Foreløbig udgave af projektrapporten "Efteruddannelse til velkvalificerede kontoransatte" fra Handels- og Kontorfagenes efteruddannelsesudvalg, september 1994.
- * "Logistik - En fremtidig uddannelse", rapport og opsummering fra et analyse- og udviklingsprojekt fra Det Faglige Udvalg for Engroshandelsuddannelsen, 1994.
- * Rapporten "Skitser og overvejelser i VM I-projektets modelfase", Det Faglige Udvalg for Grundlæggende edb-uddannelser, juni 1993 (VMI står for VekseluddannelsesModeller i Informatikassistentuddannelsen).
- * Indstilling til Undervisningsministeriet med udkast til

ny bekendtgørelse om erhvervsakademiuddannelser fra KVVU-udvalget, november 1994.

- * HSU - HandelsSkolens Uddannelse, uddannelsesforslag fra Handelsskolernes Lærereforening, august 1994.
- * Notat og skitse til en struktur fra Handels- og Kontorforbundet, november 1994.
- * Notat om HFI's syn på fornyelse af de merkantile erhvervsuddannelser, november 1994.

Notat med de private arbejdsgiveres udspil om de fremtidige uddannelser på det merkantile erhvervsuddannelsesområde, december 1994

Kronologisk fortegnelse over betænkninger

1993

1243	Erhvervsøkonomiske og miljømæssige konsekvenser af offentlig regulering	1250	Redegørelse om aktivitetsbestemte tilskud. Forenkling af udlignings systemet. Statstilskuddets fordeling
1244	Rapport fra udvalget til undersøgelse af eventuelle misbrugsmuligheder ved andelsbeskatningen	1251	Forenkling af anpartsselskabsloven
1245	Pensionsoverførsler	1252	Danmarks internationale indsats
1246	Betænkning fra Udvalget til revision af "Almindelige Betingelser for arbejder og leverancer i bygge- og anlægsvirksomhed af 1972 (AB 72)"	1253	Teknologistøttet undervisning (Fjern-undervisning)
1247	Værgemål	1254	Revisorlovgivningen
1248	Valg og edb	1255	Elektronisk betalingsformidling uden betalingskort
1249	Delbetænkning I om effektivisering af asylsagsbehandlingen	1256	Produktsikkerhed
		1257	Børn og unges erhvervsarbejde
		1258	Intern revision i staten

1994

1259	Aktivering og arbejdsløshed - måling og afgrænsning i statistikken	1272	Ombudsmandsloven
1260	Betænkning om et procesbevillingsnævn	1273	Rationalisering og modernisering af konkursbehandlingen
1261	Produktudvikling i skovbruget og træindustrien	1274	Forslag til en national strategi for jordbrugsforskningen
1262	Koordinering af regionalt erhvervsfremme	1275	Overbygningsuddannelse for pædagoger
1263	Redegørelsen fra den af trafikministeren den 29. september 1993 nedsatte arbejdsgruppe (3 bind)	1276	Forbrugerbeskyttelse ved erhvervelse af fast ejendom
1264	Præstestillinger	1277	Forslag til en pædagogmedhjælperuddannelse
1265	Delbetænkning II om effektivisering af asylsagsbehandlingen	1278	Betænkning om behandlingen af klager over politipersonalet
1266	Betænkning om ABT 93	1279	fælles forældremyndighed - samværs-vanskeligheder - børnesagkyndig rådgivning
1267	Strategi for en bæredygtig skovdrift	1280	Betænkning om etablering af en dansk Master of Public Health uddannelse
1268	Fornyelse og effektivisering i den kommunale sektor	1281	Brobygning mellem grundskolen og ungdomsuddannelserne
1269	Gentestudvalgets betænkning om helbredsoplysninger på arbejdsmarkedet		
1270	Betænkning om skifte af dødsboer		
1271	Kommunalpolitikernes arbejdsvilkår		